

DIAGNOZA ZASOBÓW KULTUROTWÓRCZYCH I POTRZEB MIESZKAŃCÓW GMINY TRZEBIEL

Działanie realizowane w ramach programu Narodowego Centrum Kultury „Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2017” przez Ośrodek Kultury i Bibliotekę w Trzebielu

Opracowała: Katarzyna Chajbos

Trzebiel, maj 2017 r.

Raport, który Państwo czytacie jest podsumowaniem działań diagnostycznych prowadzonych na terenie gminy Trzebiel w okresie od marca do maja 2017 r. Ich celem było odtworzenie zasobów kulturotwórczych i potrzeb mieszkańców gminy. Niniejsza diagnoza stanowi pierwszą część realizacji projektu „Co w kulturze piszczy?” (realizowanego w ramach „Dom Kultury +. Inicjatywy Lokalne”) i w ramach rekomendacji i wniosków ma stanowić pomoc w tworzeniu wniosków konkursowych na inicjatywy lokalne podejmowane przez mieszkańców gminy.

Pierwszy rozdział raportu poświęcony jest krótkiemu wprowadzeniu w informacje o gminie Trzebiel i lokalnej kulturze. Drugi rozdział poświęcony jest opisowi metodologii stosowanej przy przeprowadzonych działaniach diagnostycznych i krótkiemu przedstawieniu ich zastosowania. W trzecim rozdziale znajdą Państwo wyniki przeprowadzonych badań ilościowych wraz z komentarzem dotyczącym realizowanych w 2015 r. przez Ośrodek Kultury i Bibliotekę badań publiczności. Czwarty rozdział poświęcony został analizie wyników jakościowej części badawczej, czyli spotkań z mieszkańcami gminy. Rozdział piąty zawiera wyniki Analizy SWOT, a szósty rekomendacje dotyczące dalszych działań.

Spis treści

WPROWADZENIE.....	4
O gminie.....	4
Kultura w gminie Trzebiel	5
METODOLOGIA.....	8
WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH	10
Zasoby.....	10
Potrzeby.....	14
Źródła informacji o ofercie kulturalnej gminy	21
PODSUMOWANIE SPOTKAŃ Z MIESZKAŃCAMI I DZIAŁAŃ ANIMACYJNYCH.....	24
Mieszkańcy gminy i lokalni liderzy.....	24
Seniorzy	31
Młodzież.....	35
ANALIZA SWOT I REKOMENDACJE	43
REKOMENDACJE	47

WPROWADZENIE

O gminie

Gmina Trzebiel znajduje się w powiecie Żarskim, województwie lubuskim. Jej obszar obejmuje 166,6 km², a liczba mieszkańców wynosi ok 5800 mieszkańców niewiele ponad sześć tysięcy mieszkańców. Gmina rozciąga się na 35 miejscowości – w tym 27 sołectw: Buczyny, Chudzowice, Chwaliszowice, Czaple, Dębinka, Jasionów, Jędrzychowice, Jędrzychowiczki, Kałki, Kamienica, Karsówka, Królów, Łuków, Marcinów, Mieszków, Niwica, Nowe Czaple-Bronowice, Olszyna, Przewoźniki, Rytwiny, Siedlec-Bukowina, Stare Czaple, Strzeszowice, Trzebiel, Włostowice, Żarki Małe, Żarki Wielkie.

Gmina charakteryzuje się szczególnie atrakcyjnym położeniem geograficznym co przekłada się na zwiększające się zainteresowanie tym terenem turystów z Polski i z zagranicy. Do prawnie chronionych obszarów przyrodniczych gminy zalicza się: park krajobrazowy „Łuk Mużakowa”, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, urozmaicony krajobraz z dużym udziałem lasów i jezior z szeregiem obiektów o wartościach archeologicznych, a także z terenami nienarażonymi na uciążliwości wywołane przez przemysł i komunikację samochodową¹. Ważnymi dla mieszkańców gminy i turystów są obiekty infrastruktury przyrodniczej takie, jak ścieżki pieszo-rowerowe, Geościeżka, a także rozciągający się po polskiej i niemieckiej stronie Park Mużakowski.

Historia Trzebiela, wówczas miasta, sięga 1301 r. i opisuje go jako osadę targową położoną na skrzyżowaniu dróg, z których jedna wiodła z Gubina do Zgorzelca, a druga łączyła Żary z Forstem nad Nysą. Wśród najważniejszych zabytków wymienić należy Zameczek i wieżę mieszkalną z XIV wieku. Pałac położony poza byłym obwarowaniem miejskim, otoczony fosą i murem z czterema basztami oraz parkiem. W Trzebielu również zachowane są ruiny szubienicy - jedynej na Wschodnich Łużycach Dolnych².

Gmina Trzebiel, zgodnie z ogólnokrajową tendencją, jest obszarem starzejącym się, w którym konsekwentnie zmniejszający się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 25% ogółu, a odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym 10% i wciąż rośnie. Gminny

¹ Na podstawie „Szlak 15. Południka”, publikacja Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” z 2014 r.

² Na podstawie: www.trzebiel.pl /dostęp maj 2017 r./

rynek pracy nie zapewnia odpowiedniej liczby miejsc pracy, a mieszkańcy zmuszeni są szukać jej w pobliskich Żarach, Łęknicy, a także – ze względu na bliskość niemieckiej granicy - poza granicami kraju. Stopa bezrobocia pod koniec 2015 r. wyniosła 4,4%³.

Kultura w gminie Trzebiel

Kultura w gminie Trzebiel, jak wynika z przeprowadzonego desk-researchu oraz rozmów i spotkań z mieszkańcami i pracownikami Ośrodka Kultury i Biblioteki opiera się głównie na dwóch filarach⁴.

Pierwszym z nich jest historia, a szczególnie dzieje związane z II Wojną Światową i powojennymi przesiedleniami i osadnictwem. Trzebiel, będąc częścią Ziemi Zachodnich, po wojnie został przyłączony do Polski i jako taki zyskał nie tylko nowych mieszkańców, ale przede wszystkim nową tożsamość. Niektóre z zamieszkujących gminę starszych osób wciąż pamiętają te czasy i są źródłem historii mówionej dla młodszych pokoleń. W gminie zrealizowano kilka działań związanych z tą tematyką, m.in. projekt „Niemieckie-poniemieckie-nasze”, „Trzebiel wczoraj i dziś” czy „Historie niezapomniane”. Zainteresowanie realizacją podobnych przedsięwzięć jest wśród mieszkańców gminy wciąż duże, niezależnie od wieku czy miejsca zamieszkania.

Drugim istotnym elementem kultury gminy jest przyroda. Atrakcyjność położenia geograficznego sprzyja nie tylko rozwojowi turystyki, ale jak wynika z przeprowadzonej diagnozy, oddziałuje także na codzienną aktywność mieszkańców i ich wybór miejsc do spędzania wolnego czasu. Dostępność infrastruktury przyrodniczej takiej jak np. ścieżki rowerowe wpływa mobilizująco na mieszkańców, którzy często deklarują aktywne spędzanie czasu na rowerze czy bieganiu.

Ulubione parki, okolice atrakcyjne turystycznie są również miejscami, w których koncentrują się letnie wydarzenia kulturalne skupiające mieszkańców całej gminy. Do najważniejszych imprez kulturalnych w gminie zaliczyć można:

- Dni Trzebiela: dwudniowa impreza o charakterze ogólnogminnym, odbywająca się w czerwcu każdego roku.
- Dożynki i święta sołectw

³ Na podstawie mojapolis.pl

⁴ Poza dwoma wspomnianymi filarami kultury ważne wydają się także lokalne tradycje górnicze. Trudno wpisać je jednak jako wspólne dla całej gminy ponieważ dotyczą jednego sołectwa Bronowice-Nowe Czaple-Pustków

- „Bieg z Kulturą”, odbywający się w kwietniu bieg dla dzieci i dorosłych.
- „Żywa Flaga”, inicjatywa stworzenia biało-czerwonej flagi przez mieszkańców gminy z okazji Święta Flagi, 2 maja każdego roku (zdjęcia flagi robione z wieży widokowej i z drona).
- Festyny parafialne

Jedyną instytucją kultury w gminie Trzebiel jest Ośrodek Kultury i Biblioteka (OKiB), który z ramienia wójta pełni obowiązki instytucji kultury dla wszystkich mieszkańców. Ośrodek powstał w 2015 r. i ze względu na bardzo krótką historię dopiero wypracowuje sposoby i kierunki współpracy z lokalnymi środowiskami twórczymi, a także stara się zwiększyć rozpoznawalność wśród mieszkańców.

Ośrodek prowadzi cykliczne zajęcia dla dzieci i młodzieży takie jak zajęcia taneczne, plastyczno-artystyczne i wokalne, a także spotkania otwarte dla wszystkich grup wiekowych w ramach koła fotograficzno-filmowego, dyskusyjnego klubu książki, klubu aktywnych (zajęcia fitness) oraz kursów językowych. Organizowane są także wycieczki (krajowe i zagraniczne), koncerty czy spotkania okolicznościowe (np. w Dniu Kobiet). OKiB współpracuje z lokalnymi grupami formalnymi i nieformalnymi, i wspiera je organizacyjnie i infrastrukturalnie (w ciągu tygodnia z sal OKiB korzysta kilka organizacji).

Poza Ośrodkiem Kultury i Biblioteką w gminie aktywnie działają grupy formalne i organizacje pozarządowe. Te ostatnie miały okazję do powstania i uzyskania osobowości prawnej po 2010 r. w ramach programu aktywizacji lokalnej prowadzonego na terenie ośmiu miejscowości gminnych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzebielu⁵. Do najważniejszych instytucji, podmiotów czy grup związanych z działalnością kulturalną w gminie Trzebiel zaliczyć można:

- 1) Trzebielskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
- 2) Nasza Dębinka i okolice
- 3) Koło Gospodyń Wiejskich w Bronowicach

⁵ Programy aktywności lokalnej realizowane w ramach projektów pt. „Program aktywizacji społeczno-zawodowej bezrobotnych w gminie Trzebiel” w latach 2010-2013 oraz „Program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców Gminy Trzebiel” w 2014r. dofinansowanych przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

- 4) Stowarzyszenie "Osada Przewoźniki - Mużakowscy Świtezianie"
- 5) Stowarzyszenie „Bronowice-Nowe Czaple”
- 6) Stowarzyszenie „Aktywnych Seniorów”
- 7) Koło Gospodyń Wiejskich w Dębinie
- 8) Koło Gospodyń Wiejskich w Żarkach Wielkich

Stowarzyszenia działające na obszarze Gminy w obszarze kultury fizycznej i sportu:

- 1) Klub Sportowy „Nysa” Trzebiel
- 1) Klub Sportowy „ Granica” Żarki Wielkie

Inne stowarzyszenia i grupy nieformalne

- 1) Caritas
- 2) 5 jednostek OSP

Zespoły śpiewacze/ludowe

- 1) Zespół Żurawianki
- 2) Zespół Dębinianki⁶

⁶ Na podstawie raportu diagnostycznego przygotowywanego w ramach gminnego programu rewitalizacji (raport dostępny na www.trzebiel.pl)

METODOLOGIA

Wśród metod badawczych zastosowanych w diagnozie znalazły się zarówno te ilościowe jak i jakościowe. Do pierwszych zaliczymy badanie ankietowe, które zrealizowano między początkiem marca, a połową kwietnia 2017 r. Kwestionariusz ankiety przygotowano dla dwóch grup respondentów: dorosłych oraz młodzieży. Wersja dla dorosłych liczyła 11 pytań⁷ i została przygotowana także w wersji internetowej. Kwestionariusz dla młodzieży był krótszy i zawierał 5 pytań⁸. Kwestionariusze ankiety zostały włączone do raportu i stanowią jego załączniki. Ankiety dla pełnoletnich rozdawane były przez pracowników OKiB w trakcie codziennej pracy, podczas większych wydarzeń organizowanych przez Ośrodek oraz we wszystkich szkołach, aby dzieci przekazały je swoim rodzicom. Jednym z nich były obchody Dnia Kobiet, które zgromadziły bardzo dużą publiczność, a dla badań, także dużą liczbę respondentów. W konsekwencji próba badawcza ankiety jest mocno sfeminizowana: na 180 respondentów aż 159 to kobiety, a 21 mężczyźni (procentowo odpowiednio 88,3% oraz 11,7%). Średnia wieku respondentów wyniosła 44,5. Najczęściej wpisywanym przez badanych miejscem zamieszkania był Trzebiel: napisało tak 26,5% respondentów. Pozostałe odpowiedzi były bardzo rozproszone, a miejscowości, które zamieszkiwali badani, są następujące: Trzebiel, Bronowice, Przewoźniki, Jędrzychowiczki, Żarki Wielkie, Nowe Czaple, Chwaliszowice, Stare Czaple, Dębinka, Siedlec, Chełmica, Żarki Małe, Buczyny, Królów, Niwica, Mieszków, Łuków, Marcinów, Kamienica, Strzeszowice, Wymiarki, Łęknica, Tuplice, Lubsko, Żary oraz Gorzów.

Ankieta została zrealizowana także wśród trzebielskiej młodzieży. Dzięki rozdawaniu jej podczas większych wydarzeń kulturalnych oraz w szkołach i przy okazji odwiedzin w Ośrodku Kultury i Bibliotece udało się zebrać 116 wypełnionych kwestionariuszy. Wśród respondentów dziewczęta stanowiły 44,2%, a chłopcy 55,8%. Średnia wieku badanych wyniosła 14,3 roku. Podobnie jak w przypadku osób dorosłych, także wśród młodzieży, najczęściej wskazywanym miejscem zamieszkania był Trzebiel: zadeklarowało tak 28,4% młodych badanych. Wyższe od innych wskazań otrzymały także Nowe Czaple (10,3%), Niwica (10,3%) oraz Bronowice (6,9%). Inne miejscowości wymienione przez respondentów to:

⁷ wyłączając metryczkę

⁸ j.w.

Jędrzychowiczki, Żarki Wielkie, Nowe Czaple, Chwaliszowice, Siedlec, Buczyny, Królów, Niwica, Mieszków, Łuków, Marcinów, Kamienica, Strzeszowice, Łęknica, Chudzowice, Kałki, Olszyna oraz Jagłowice.

Metody jakościowe zastosowane w prowadzeniu diagnozy włączyły spotkania warsztatowe z mieszkańcami oraz animacje w szkole. W kwietniu b.r. odbyło się pięć warsztatów: z młodzieżą, seniorami z Trzebiela oraz z liderami społecznymi w Bronowicach, Niwicy i Trzebielu. Ich celem było zmapowanie lokalnych zasobów kulturotwórczych gminy oraz wskazanie na najistotniejsze potrzeby (nie tylko kulturalne) mieszkańców gminy Trzebiel. Dodatkowo druga część warsztatu służyła także przygotowaniu uczestników do myślenia o przygotowywanym przez Ośrodek Kultury i Bibliotekę konkursie na inicjatywy lokalne przez ćwiczenia kreatywne i modyfikacje gotowych pomysłów. W każdym spotkaniu, które trwało ok. 2,5h uczestniczyło ok. 12-15 osób. Wszystkie warsztaty prowadziła autorka raportu, w dwóch uczestniczyli także pracownicy Ośrodka Kultury i Biblioteki. Wspomniane wyżej akcje animacyjne w szkole odbyły się między 10., a 15. kwietnia i zachęcały uczniów do wyrażenia opinii na temat ulubionych miejsc, podzielenia się potrzebami i marzeniami oraz definiowania kultury w ogóle (kolorowe plansze, mapy myśli).

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

W poniższej części znajduje się omówienie wyników badań przeprowadzonych za pomocą kwestionariusza ankiety. Wyniki podzielono tak, aby ilustrowały one informacje o danych, które można zinterpretować jako zasoby gminy Trzebiel oraz potrzeby jej mieszkańców, a także sposoby jakie stosują mieszkańcy w celu pozyskania informacji o ofercie kulturalnej najbliższej okolicy. Podczas analizy nie zauważono żadnych istotnych korelacji z danymi metrykalnymi zamieszczonymi w ankiecie (płeć, wiek, miejsce zamieszkania).

Zasoby

Jedno z pytań ankiety dotyczyło propozycji mieszkańców na wzbogacenie gminnej oferty kulturalnej⁹. Większość respondentów nie napisała jednak kto miałby być adresatem tych propozycji (brak odpowiedzi: 73,1%). Wśród tych, którzy odpowiedzieli na to pytanie, większość wskazywała władze gminne (16,7%). Ważnym podmiotem okazał się także Ośrodek Kultury i Biblioteka, na który wskazało 9,1% badanych. Nieliczni (1,1%) ze swoją propozycją zwróciliby się bezpośrednio do lokalnych aktywistów i społeczników.

Tabela 1 Do kogo (osoby, instytucji) zwróciłby/zwróciłaby się Pan/ Pani z tą propozycją?, n=180

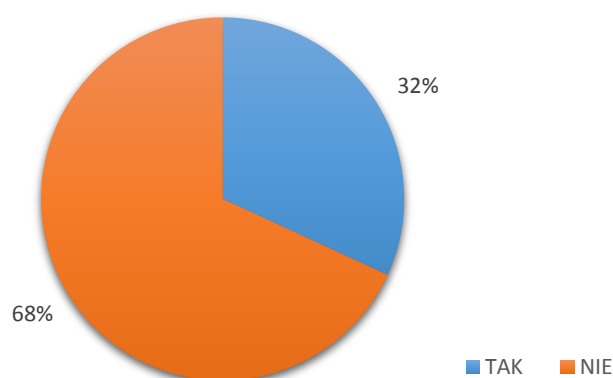
Władze: wójt, gmina	16,7%
Ośrodek Kultury i Biblioteka	9,1%
Aktywiści, pasjonaci	1,1%
Brak odpowiedzi	73,1%

Według respondentów odpowiadających w ankiecie zatem pierwszym i najbardziej intuicyjnym adresatem propozycji i pomysłów mieszkańców jest wójt. Dość zaskakujący jest niski odsetek odpowiedzi wskazujących OKiB, którego rolą jest organizowanie oferty kulturalnej w gminie. Możliwym wytłumaczeniem tej sytuacji jest niedługa historia działalności Ośrodka i brak wypracowanej marki i zaufania wśród mieszkańców.

⁹ Ponad połowa badanych odpowiedziała na to pytanie, a jego analizę przedstawiono w sekcji poświęconej potrzebom mieszkańców.

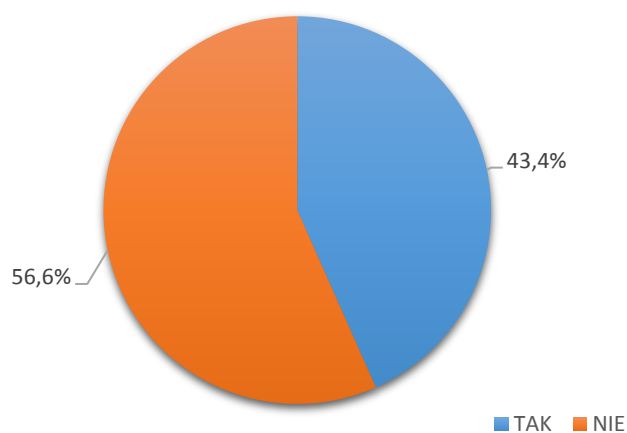
Na pytanie o to, czy chcieliby zostać wolontariuszami i pomagać organizować wydarzenia kulturalne w gminie odpowiedziało prawie 90% badanych. Większość ustosunkowała się do tej propozycji negatywnie: 68% badanych nie jest zainteresowanych wolontariatem kulturalnym. Jednocześnie dość duża część odpowiadających, bo prawie jedna trzecia z nich (32%), zadeklarowała taką chęć pomocy. Taki wynik to optymistycznie nastrojająca wiadomość, którą warto wykorzystać przy planowaniu kolejnych działań.

Wykres 1 Czy chciałby/ chciałyby Pan/ Pani zostać wolontariuszem i pomagać organizować wydarzenia kulturalne w naszej gminie?, n=160

Bardziej entuzjastycznie niż osoby dorosłe, do propozycji wolontaryjnego udzielania się w kulturze podeszła trzebielska młodzież. Młodzi ankietowani w 43,4% zadeklarowali, że chcieliby zostać wolontariuszami i pomagać organizować gminne wydarzenia kulturalne. Brak zainteresowania taką aktywnością wskazało 56,6% respondentów.

Tabela 2 Czy chciałbyś/ chciałybyś być wolontariuszem i pomagać organizować wydarzenia kulturalne w naszej gminie?, n=113

Innym pytaniem, które wskazuje na istnienie możliwych zasobów w gminie Trzebiel było pytanie o jej pozytywne elementy. Odpowiedziało na nie 75% respondentów. Większość z nich (58,5%) potwierdziła, że jest coś co lubi w swojej gminie, a 41,5% wskazała, że nie ma takich rzeczy. Wśród osób, które potwierdziły istnienie dobrych, pozytywnych elementów w gminie, prawie jedna trzecia odpowiadających (29,1%) wskazała na przyrodę i infrastrukturę przyrodniczą jako największą jej zaletę. To właśnie przyroda będzie powracać jeszcze w innych wypowiedziach badanych na temat walorów najbliższej okolicy i potencjału, który warto wykorzystać. Niewątpliwie jest to też duża część tożsamości lokalnej większości mieszkańców gminy Trzebiel. Innymi istotnymi zdaniem badanych elementami gminy są masowe wydarzenia kulturalne takie jak festyny (22,8% odpowiedzi) oraz działalności Ośrodka Kultury i Biblioteki w Trzebielu (16,5% odpowiedzi). Inne odpowiedzi badanych dotyczyły m.in. miejscowych stowarzyszeń (6,3%), dobrej organizacji (5,1%) oraz pozytywnych postaw społecznych (8,9%).

Tabela 3 Czy jest coś co lubi czy ceni Pan/ Pani w naszej gminie? Jeżeli tak, co to jest?, n=79

Przyroda (w tym ścieżki rowerowe)	29,1%
Zabytki	2,5%
OKiB	16,5%
Miejscowe stowarzyszenia	6,3%
Wydarzenia, festyny itp.	22,8%
Dobra organizacja	5,1%
Postawy społeczne	8,9%
inne	8,9%

Należy zauważyć, że wszystkie trzy ostatnie pozytywne elementy można zaliczyć do kategorii kapitału społecznego, co oznacza, że badani mają dobre zdanie o rozwijających się w gminie relacjach społecznych i potencjale ludzkim. Biorąc pod uwagę rozmowy z mieszkańcami należy interpretować te odpowiedzi w kontekście zmieniających się od kilku ostatnich lat postaw i chęci do współpracy związanych z powstaniem lokalnych grup i stowarzyszeń oraz rozpoczęcia działalności kulturalnej przez OKiB.

Ważnym zasobem gminy, co potwierdzą także wnioski po spotkaniach z mieszkańcami, jest lokalna historia. Na pytanie o to, czy w historii gminy istnieje coś charakterystycznego,

odpowiedziało 64% badanych. Większość z nich (58,6%) odpowiedziało, że nie istnieje nic takiego, a pozostałe 41,4% potwierdziło, że istnieją takie elementy. Wśród osób, które wpisały ciekawe elementy historii (jedynie 17% wszystkich badanych, co może być skutkiem zmęczenia wypełnianiem ankiety, ogólnej niechęci do tego typu badań bądź brakiem pomysłu na odpowiedź) najczęściej wskazywano zabytki: m.in. ciekawą architekturę, tereny pokopalniane i zabytkowe cmentarze. Inni respondenci pisali także o ciekawej historii regionu sprzed II Wojny Światowej czy istotnych, nie tylko dla najbliższej okolicy, postaciach historycznych (takich jak J.B. Salfa czy G.T. Fechner).

Tabela 4 Czy uważa Pan/ Pani, że nasza gmina Trzebiel ma w swojej historii coś, co ją wyróżnia? Jeżeli tak, co to jest?, n=30

Ciekawe postaci historyczne	10,0%
Historia przed II Wojną Światową	20,0%
Historia II Wojny Światowej	3,3%
Zabytki (w tym: architektura, kopalnie, cmentarze)	40,0%
inne	26,7%

Co trzeci badany (33,9%), odpowiadając na pytanie gdzie w gminie lubi spędzać swój wolny czas, odpowiedziało, że robi to na łonie przyrody, wybierając publiczne miejsca takie jak geościeżka, trasa rowerowa, parki czy lasy. Ta odpowiedź była zdecydowanie najbardziej popularna wśród badanych, a jej trafność potwierdziły rozmowy i spotkania z mieszkańcami gminy. Innymi miejscami wskazywanymi przez badanych były: Ośrodek Kultury i Biblioteka (8,1%), place zabaw czy Orlik (3,2%), prywatne działki i ogrody (2,2%) czy miejsca, w których organizowane są imprezy kulturalne (1,6%).

Tabela 5 W jakich miejscach w naszej gminie lubi Pan/ Pani spędzać czas?, n=180

Plac zabaw, Orlik w Trzebielu	3,2%
Biblioteka, OKiB	8,1%
Na wydarzeniach gminnych	1,6%
Publiczne miejsca przyrody: geościeżka, trasa rowerowa, park, las itd.	33,9%
Prywatne miejsca przyrody: działka, ogród	2,2%
Miejsce zamieszkania	7,0%
inne	6,5%
Brak odpowiedzi	37,6%

Podobnie jak dorośli, także i młodzież najchętniej spędza czas wśród przyrody, w publicznych miejscach takich jak parki, lasy, ścieżki pieszo-rowerowe. Spędzanie czasu w tych miejscach zadeklarowało 25,3% młodych respondentów. Innymi ważnymi miejscami były domy badanych i ich bliskich znajomych (po 21% wskazań), a także obiekty sportowe (boisko, Orlik, skate park, basen) i place zabaw (19,4% odpowiedzi). Zdecydowanie rzadziej badani wskazywali na OKiB (1,6%) czy prywatne podwórka i ogrody (1,6%).

Tabela 6 W jakich miejscach lubisz spędzać czas?, n=116

Plac zabaw, Orlik, boisko, basen, skate park	19,4%
Biblioteka, OKiB,	1,6%
Na wydarzeniach gminnych	0,5%
Publiczne miejsca przyrody: geościeżka, trasa rowerowa, park, las itd.	25,3%
Prywatne miejsca przyrody: działka, ogród	1,6%
W domu	21,5%
U znajomych	21,5%
INNE	2,2%
Brak odpowiedzi	6,5%

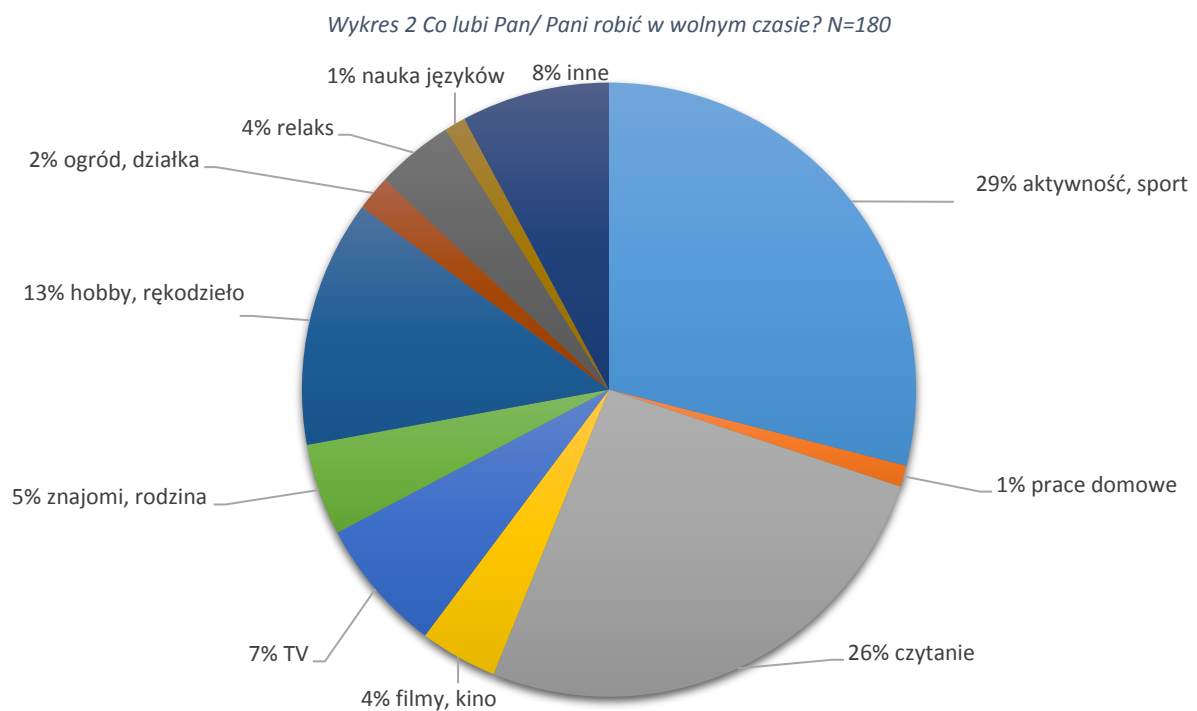
Odpowiedzi na to pytanie wskazują jednoznacznie, że miejsca przyrody, a szczególnie te ogólnodostępne dla wszystkich mieszkańców są istotnym zasobem gminy. Po pierwsze, to tam często spędzają swój wolny czas, a po drugie, jak widać w wynikach spotkań z mieszkańcami, jest dla nich także źródłem przyjemności i codziennej aktywności fizycznej.

Bardzo istotnym zasobem kulturotwórczym gminy jest działalność, wiedza i umiejętności lokalnych artystów i rękodzielników.

Potrzeby

Ważnym wskazaniem na potrzeby mieszkańców gminy może być analiza odpowiedzi na pytanie o działania podejmowane przez badanych w ich czasie wolnym. Można bowiem wnioskować, że podejmowane przez nich działania wiążą się z tymi, w których wzięliby udział w ramach wydarzeń kulturalnych czy lokalnych inicjatyw. Zaskakująco duża część

respondentów, bo prawie 30%, wskazała na różnego rodzaju aktywności fizyczne i sport. Drugą w kolejności popularną odpowiedzią było czytanie gazet i książek – wskazał na nią więcej niż co czwarty badany (26%). Połowę mniej, bo 13% respondentów, wskazało, że w czasie wolnym zajmuje się swoim hobby: rękodziełem, szydełkowaniem, robieniem na drutach, pogłębianiem wiedzy na interesujące tematy itp. Bierne sposoby spędzania czasu wolnego – jak oglądanie telewizji czy wybranych filmów (w tym w kinie) zapisało łącznie 11% badanych. Reszta odpowiedzi jest dość rozproszona.

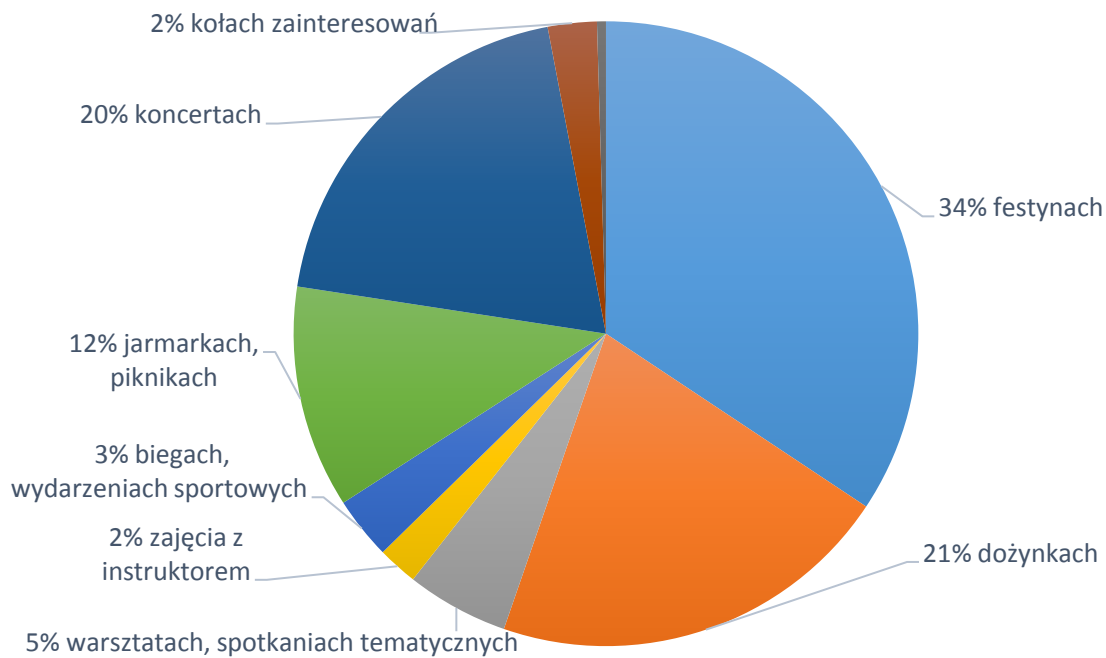
Po przeanalizowaniu odpowiedzi na analogiczne pytanie zadane młodzieży widać, że ulubionym sposobem spędzania czasu wolnego jest dla nich spotkanie się ze znajomymi i przyjaciółmi (17,1%). Innymi, dość wysoko plasującymi się w procentowym zestawieniu odpowiedziami są: spędzanie czasu na portalach społecznościowych jak Facebook, Instagram czy Snapchat (11,9%), świeżym powietrzu (11%), uprawianie sportu (10,4%), oglądanie filmów (9,6%) czy telewizji (8,3%) i granie w gry komputerowe (8,1%). Rzadziej młodzi respondenci odpowiadali, że w wolnym czasie uczą się (6,2%) i czytają książki (5,4%). Sporadycznie narzekali, że nudzą się (3,1%) i deklarowali wyjścia na domowe imprezy u znajomych (4%).

Tabela 7 Co robisz w wolnym czasie? n=116

spotykam się ze znajomymi	17,1%
uczę się	6,2%
czytam książki	5,4%
uprawiam sport (wpisać jaki)	10,4%
oglądam filmy	9,6%
idę na domówki	4,0%
wychodzę na świeże powietrze	11,0%
spędzam czas na portalach społecznościowych	11,9%
chodzę na zajęcia pozalekcyjne	1,2%
gram w gry komputerowe	8,1%
oglądam TV	8,3%
pracuję jako wolontariusz	1,3%
nudzę się	3,1%
idę na dyskotekę	0,8%
inne (wpisać jakie)	1,5%

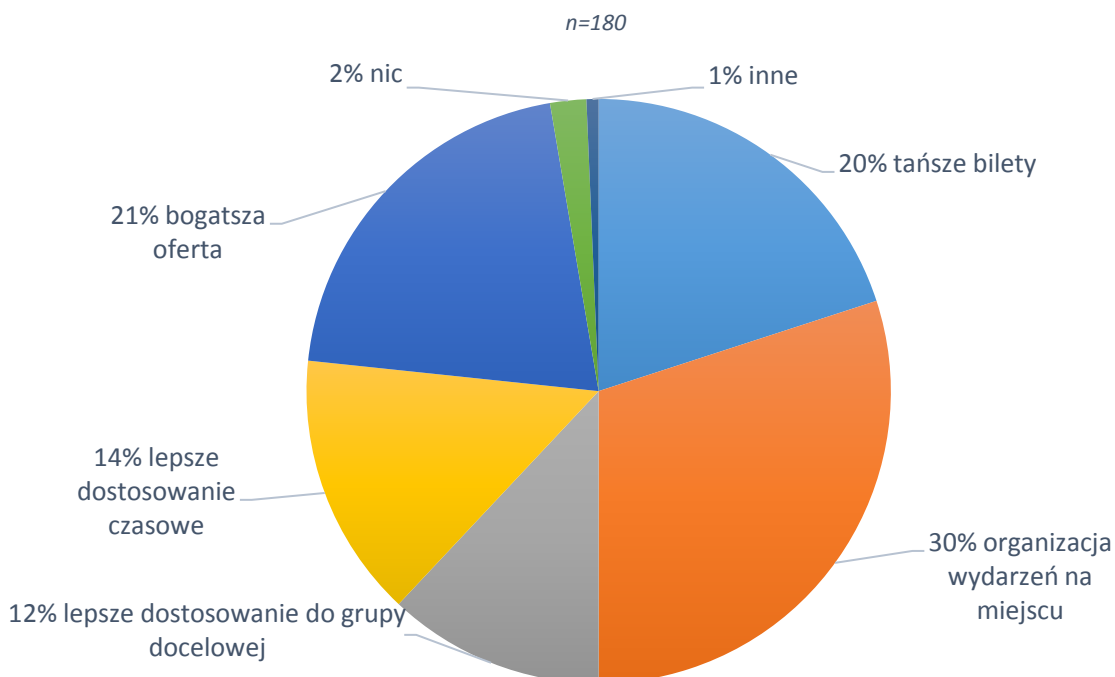
Potrzeby mieszkańców wyczytać można również z analizy odpowiedzi na pytanie o wydarzenia kulturalne, w jakich badani biorą udział najchętniej. Największym zainteresowaniem cieszą się imprezy masowe: aż 55% respondentów wskazało, że są to festyny i dożynki. Innymi popularnymi wydarzeniami są także koncerty (20%) oraz jarmarki i pikniki (12%). Duże, obejmujące całą gminę lub sołectwo imprezy cieszą się zatem największym zainteresowaniem mieszkańców Trzebiela. Zdecydowanie mniej badanych wskazało na mniejsze, ale odbywające się cyklicznie wydarzenia, takie jak warsztaty i spotkania tematyczne (5%), spotkania kół zainteresowań (2%) czy zajęcia z instruktorem (2%). 3% respondentów wskazało, że najchętniej uczestniczy w wydarzeniach sportowych i biegach.

Wykres 3 W jakich wydarzeniach kulturalnych (nie tylko w naszej gminie) bierze Pan/ Pani udział najchętniej? N=180

Jedna trzecia badanych, odpowiadając na pytanie o to, co zachęciłoby ich do częstszego korzystania z gminnej oferty kulturalnej, wskazała na organizację wydarzeń w miejscu zamieszkania. Można powiedzieć zatem, że to właśnie organizacja wydarzeń na miejscu, w ramach danego sołectwa, jest najbardziej atrakcyjna dla mieszkańców gminy Trzebiel, którzy – jak wynika z rozmów i spotkań w mieszkańcami – zmagają się z niewystarczającym transportem publicznym i nie zawsze mogą dojechać do innej miejscowości gminnej gdzie odbywają się imprezy kulturalne. Innymi ważnymi czynnikami zachęcającymi mieszkańców do uczestnictwa w kulturze byłyby tańsze bilety (20%) oraz bogatsza oferta programowa (21%). Warto w tym miejscu zaznaczyć, że wskazanie na ceny biletów mogło pojawić się dlatego, iż mieszkańcy gminy mogą nie być przyzwyczajeni do opłacania wydarzeń kulturalnych. Przed powstaniem Ośrodka Kultury i Biblioteki, imprez kulturalnych było zdecydowanie mniej, ale były one otwarte i bezpłatne. Dziś, mimo, że bogactwo wydarzeń jest większe, niektóre imprezy są biletowane.

Wykres 4 Co zachęciłoby Pana/ Panią do korzystania z oferty kulturalnej naszej gminy? (proszę wybrać jedną odpowiedź),

Badani zwracali uwagę także, że wydarzenia powinny być lepiej dostosowane do ich możliwości czasowych (np. organizowane popołudniami, dostosowane do godzin kursowania autobusów) – 14% oraz do ich potrzeb jako konkretnej grupy wiekowej (wśród wskazań pojawiały się głównie grupy seniorów i dzieci) – 12%.

Powyższe dwa pytania w sposób pośredni wskazywały na kulturalne potrzeby mieszkańców. W odpowiedziach na pytanie o to, czego brakuje w ofercie kulturalnej gminy respondenci artykułują je bezpośrednio. Wskazania badanych były rozproszone: większość z nich nie zebrała więcej niż 6% wskazań. Ponad połowa (52,2%) z nich nie odpowiedziała na to pytanie. 6,5% badanych wskazało, że brakuje im większej oferty kulturalnej dostosowanej do konkretnych grup wiekowych: pisali tak głównie seniorzy oraz rodzice dzieci w różnym wieku. Zbliżone wyniki procentowe uzyskały wskazania na wyjazdy do teatrów, muzeów i kin (5,9%), spotkania jednorazowe takie jak warsztaty, spotkania ze specjalistami i tematyczne (5,9%), koncerty (5,9%) czy spotkania cykliczne takie jak koła zainteresowań czy kluby dyskusyjne (5,4%). Wśród braków w ofercie znalazły się także wycieczki krajoznawcze (2,7% wskazań) oraz kabarety i imprezy zimowe (odpowiednio 1,6% i 1,1%).

Dość duża grupa badanych (7,5%) – w porównaniu z innymi odpowiedziami – napisała, że w ofercie kulturalnej nie brakuje im niczego, a istniejący program odpowiada ich oczekiwaniom.

Tabela 8 Czego brakuje Panu/ Pani w ofercie kulturalnej naszej gminy?, n=180

Wyjazdy: teatr, muzeum, kino	5,9%
Festyny, wydarzenia sportowe	4,8%
Spotkania jednorazowe: warsztaty, spotkania ze specjalistami i tematyczne	5,9%
Kabarety	1,6%
Imprezy zimowe, kulig	1,1%
Konkursy	0,5%
Spotkania cykliczne: koła teatralne, muzyczne, hobbystyczne, kluby dyskusyjne	5,4%
Koncertów	5,9%
Wycieczki krajoznawcze	2,7%
Większa oferta dla grup wiekowych (seniorów, dzieci)	6,5%
Niczego	7,5%
Brak odpowiedzi	52,2%

W kwestionariuszu ankiety zawarto także pytanie o propozycje badanych, które mogłyby wzbogacić ofertę kulturalną gminy. Odpowiedziały na nie, wskazując na swoje potrzeby, prawie połowa respondentów (47,3%). Najczęściej badani proponowali organizację festynów i wydarzeń sportowych oraz jednorazowych spotkań takich jak warsztaty i spotkania ze specjalistami (po 7% wskazań). Inne propozycje dotyczyły koncertów i innych imprez masowych (5,9%), wyjazdów do teatrów, muzeów i kin (5,4%), wycieczek krajoznawczych (5,4%) oraz spotkań cyklicznych takich jak koła zainteresowań czy kluby dyskusyjne (4,3%). Ponadto badani sugerowali także przygotowanie większej oferty dla seniorów i dzieci (3,2%) oraz zapraszanie kabaretów (2,7%).

Tabela 9 Co zaproponowałby/ zaproponowałaby Pan/ Pani by wzbogacić ofertę kulturalną naszej gminy?, n=180

Wyjazdy: teatr, muzeum, kino	5,4%
Festyny, wydarzenia sportowe	7,0%
Spotkania jednorazowe: warsztaty, spotkania ze specjalistami i tematyczne	7,0%
Kabarety	2,7%
Imprezy zimowe kulig	0,0%
Konkursy	0,5%

Spotkania cykliczne: koła teatralne, muzyczne, hobbystyczne, kluby dyskusyjne	4,3%
Koncertów i inne imprezy masowe	5,9%
Wycieczki krajoznawcze	5,4%
Większa oferta dla grup wiekowych (seniorów, dzieci)	3,2%
Niczego	3,2%
inne	2,7%
Brak odpowiedzi	52,7%

Kiedy porównamy odpowiedzi badanych na pytanie o braki w ofercie oraz ich propozycje na jej rozszerzenie widzimy, że w dużej mierze się one pokrywają. W większości przypadków było zatem tak, że badani wpisywali identyczne wartości do obu tych pytań. Mogło to być powodowane chęcią szybkiego wypełnienia ankiety i nierefleksyjnym podejściem do tej czynności, ale jednocześnie możliwe, że respondenci nie wpisywali bardziej osobistych, przemyślanych pomysłów na działania, ponieważ nie mają na nie pomysłu. W większości są biernymi odbiorcami kultury, którzy oczekują na gotowe propozycje bardziej niż aktywnymi jej uczestnikami, którzy włączają się w jej rozwój.

Pytanie dotyczące braków w gminnej ofercie kulturalnej zadane było także młodzieży. Podobnie jak dorośli, także młodzi respondenci podawali wiele różnych odpowiedzi co wpłynęło na znaczne ich rozproszenie. To, co zwraca jednak uwagę, to fakt, że prawie jedna trzecia badanych (31,9%) wskazała, że nie brakuje im niczego w ofercie kulturalnej gminy.

Tabela 10 Czego brakuje Ci w ofercie kulturalnej naszej gminy?, n=116

Imprezy, wydarzenia sportowe	3,4%
Infrastruktura (sportowa, drogi)	4,3%
Koła zainteresowań (teatralne, malarskie, motoryzacyjne, taneczne, śpiewania)	6,0%
Wycieczki	2,6%
Spotkania ze znanymi osobami	4,3%
Sklepy, konsumpcja	2,6%
Nie wiem/nie znam oferty	6,9%
Niczego	31,9%
Brak odpowiedzi	37,9%

Źródła informacji o ofercie kulturalnej gminy

W kwestionariuszu ankiety przeznaczony zarówno dla osób pełnoletnich jak i młodzieży, zawarto pytanie o źródła, z których respondenci czerpią informację na temat wydarzeń kulturalnych w gminie. Po przeprowadzeniu analizę odpowiedzi dorosłych wyraźnie widać, że trzy kategorie są dla nich kluczowe. Po pierwsze jest to profil Ośrodka Kultury i Biblioteki na Facebooku (20,4%), po drugie plakaty wywieszone na tablicach ogłoszeń (18,3%), a po trzecie strona internetowa gminy Trzebiel – www.trzebiel.pl (16,9%). Pozostałe odpowiedzi rozkładały się następująco: ulotki (9,1% wskazań), informacje w szkołach (8,9%), lokalne gazety (7,3%), radio i telewizja (3,3%) oraz ogłoszenia parafialne (2,1%).

Tabela 11 Skąd czerpie Pan/Pani informacje o tym co ciekawego dzieje się w naszym regionie (nie tylko w gminie)?, n=180

z Facebooka	20,4%
z radia i lokalnej TV	3,3%
z tablicy informacyjnej	13,6%
z plakatów na tablicach ogłoszeń	18,3%
ze strony internetowej gminy	16,9%
z lokalnych gazet	7,3%
z ogłoszeń parafialnych	2,1%
z informacji w szkołach	8,9%
z ulotek	9,1%
inne	0,2%

Odpowiadając na to samo pytanie młodzi badani, podobnie jak dorośli, wskazywali głównie na Facebooka (odpowiedź uzyskała 28% wskazań, co oznacza, że prawie każdy z respondentów ją zaznaczył¹⁰). Zdecydowanie mniejszy „zasięg informacyjny” niż facebookowa strona Ośrodka Kultury i Biblioteki ma według młodych strona internetowa gminy, która uzyskała jedynie 6,7% wskazań. Wiele osób zadeklarowało także, że informacje o tym, co kulturalnego dzieje się w ich gminie, czerpie ze szkoły (14,4%) i lokalnych gazet (13,4%), a także lokalnych mediów radiowych i telewizyjnych (9,5%) czy z plakatów rozwieszanych na tablicach ogłoszeń (9,9%). Podobnie atrakcyjne pod względem

¹⁰ Respondent mógł zaznaczyć maksymalnie trzy odpowiedzi w tym pytaniu.

informacyjnym są dla młodych ulotki i informacje na tablicach informacyjnych, które uzyskały po 7,7% odpowiedzi.

Tabela 12 Skąd dowiadujesz się o tym co ciekawego dzieje się w naszym regionie (nie tylko w gminie)?, n=116

z Facebooka	28,2%
z radia i lokalnej TV	9,5%
z tablicy informacyjnej	7,7%
z plakatów na tablicach ogłoszeń	9,9%
ze strony internetowej gminy	6,7%
z lokalnych gazet	13,4%
z ogłoszeń parafialnych	1,4%
z informacji w szkołach	14,4%
z ulotek	7,7%
inne	1,1%

Biorąc pod uwagę odpowiedzi zarówno dorosłych jak i młodzieży na pytanie o to czy chcieliby korzystać z innego źródła informacji, należy stwierdzić, że obecne są według nich wystarczające. Aż 89,3% młodych i 89,8% dorosłych respondentów bowiem zadeklarowało, że nie chce korzystać z innego niż obecne źródła informacji, a ci, którzy potencjalnie byłiby tym zainteresowani, nie odpowiedzieli na kolejne pytanie dotyczące propozycji takich źródeł.

W ramach badań ilościowych dla osób pełnoletnich przeprowadzono także badanie internetowe. Bazy nie połączono z wynikami badań w formie papierowej po pierwsze ze względów obostrzeń metodologicznych¹¹, ale również faktu, że zawierały one wiele braków. Ostatecznie zebrano 22 ankiety, z których 59,1% stanowiły wypełnienia kobiet, a 40,9% odpowiedzi mężczyzn. Średnia wieku wyniosła 38,33%¹². Ponad połowa respondentów (54,5%) zadeklarowało zamieszkiwanie w Trzebielu. Inne wymienione miejscowości to: Buczyny, Jagłowice, Kalki, Niwica, Siedlec, Stare Czaple, Tuplice i Żary. Treści odpowiedzi nie różniły się w większości w dużym stopniu od tych zawartych w badaniu z papierową wersją ankiety, jednak należy zauważyć jeden element, który nie był w nim obecny. Odpowiedzi respondentów internetowych na pytania o elementy historii, które wyróżniają gminę Trzebiele

¹¹ Nie zaleca się łączenie danych uzyskanych innymi drogami badawczymi.

¹² Mniej niż w badaniu z papierowym kwestionariuszem, w którym wynosiła 44,5 roku.

oraz, co wydaje się jeszcze bardziej znaczące, o ulubione miejsca w gminie, były bardziej krytyczne, odnoszące się do negatywnych aspektów niż u respondentów papierowego kwestionariusza. Pisali oni o „zdewastowanych budynkach”, „chwastach”, „ruinach”, „dewastacji” czy „braku zadbanych miejsc”. Taki stan rzeczy mógł być spowodowany większym poczuciem anonimowości i co za tym idzie większą swobodą krytycznego wypowiedzenia się o gminie. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że ponad połowa respondentów to mieszkańcy Trzebiela, który jeszcze przed wojną był stosunkowo bogatym i ciekawym architektonicznie miastem, a po wojnie został zniszczony, a rynek wraz z ratuszem rozebrane¹³. Aby zwiększyć pewność tych intuicji należy przeprowadzić badania uwzględniając tę specyfikę zamieszkania.

¹³ Dzięki prowadzonemu przez OKiB w 2016 r. roku projektowi „Trzebiel wczoraj i dziś” mieszkańcy zyskali jeszcze większą świadomość jak wyglądała ich miejscowość przed laty.

PODSUMOWANIE SPOTKAŃ Z MIESZKAŃCAMI I DZIAŁAŃ ANIMACYJNYCH

W poniższej części raportu znajduje się opis wniosków i treści wygenerowanych podczas pięciu spotkań z mieszkańcami oraz akcji animacyjnych w szkole. Spotkania objęły liderów, urzędników i zaangażowanych społecznie mieszkańców (4. kwietnia Trzebiel, 20. kwietnia Bronowice, 21. kwietnia 2017 r. Niwica), młodzież oraz seniorów (5. kwietnia Trzebiel). Uczestnicy tych spotkań pełnili rolę przedstawicieli konkretnych grup, które reprezentują, i których potrzeby są im znane i bliskie.

Mieszkańcy gminy i lokalni liderzy

Odbyły się trzy spotkania z przedstawicielami lokalnych aktywistów, społecznych liderów gminy. Pierwsze odbyło się w Trzebielu, drugie w Bronowicach, a trzecie w Niwicy. Pomimo oczywistych różnic w przebiegu tych spotkań, zdecydowano się na wspólny ich opis kierując się chęcią przedstawienia całościowego obrazu gminy oczami osób zaangażowanych w jej funkcjonowanie¹⁴.

W wypowiedziach mieszkańców gminy można było zauważyć ich duże przywiązanie do miejsca zamieszkania i chęć angażowania się w działania, które temu miejscu służą. Osoby uczestniczące w warsztatach to lokalni patrioci, którzy organizują się w ramach grup formalnych i nieformalnych i działają społecznie na rzecz swoich sołectw/najbliższej okolicy. Mimo, iż celem spotkań było uzyskanie obrazu mieszkańców całej gminy, uczestnikom trudno było postawić się na miejscu innych i zastrzegali, że ich odpowiedzi powinny być interpretowane jedynie do ich obszaru zamieszkania (albo nawet najbliższej grupy jak w przypadku stowarzyszenia „Aktywni Seniorzy” w Trzebielu).

¹⁴ Ewentualne różnice w rozumieniu zasobów i potrzeb, jak i przejawianych postawach społecznych, zostaną uwzględnione w opisie zawartym poniżej.

Zasoby

Podczas spotkań ich uczestnicy w różnych kontekstach odnosili się do mocnych stron, walorów gminy, którą zamieszkują. Znalazły się wśród nich „twarde”, obiektywne zjawiska i obiekty, jak i „miękkie” cechy czy postawy. Zebrano je w kategorii i opisano poniżej.

Oddolne inicjatywy i działalność pasjonatów

Ważnym zasobem gminy Trzebiel są powstałe na przełomie kilku ostatnich lat stowarzyszenia i grupy nieformalne, które skupiają lokalnych aktywistów. Podczas spotkań z mieszkańcami wyróżniono:

- Stowarzyszenia z siedzibą w Trzebielu („Aktywni Seniorzy”), Przewoźnikach, Jędrzychowiczkach, Bronowicach-Nowych Czaplach, Niwicy, Dębince i Rytwinach;
- Grupy nieformalne: Koła Gospodyń Wiejskich w Dębince, Bronowicach, Żarkach; Kluby Seniora w Żarkach; Świetlice Opiekuńczo-Wychowawcze w Bronowicach, Niwicy, i Żarkach Wielkich
- Zespoły śpiewacze: Dębinianki, Żurawianki;
- Organizacje kościelne, przyparafialne: Akcja Katolicka Trzebiel i Żarki Wielkie, Caritas Trzebiel;
- Organizacje sportowe: dwa kluby piłkarskie w Trzebielu.

Powyższe organizacje skupiają ludzi aktywnych, zaangażowanych w życie sołectw, w których działają. Jak wynika z dyskusji i ćwiczeń realizowanych podczas warsztatu, to właśnie ten potencjał ludzki jest największym zasobem gminy. Lokalne organizacje pozarządowe są niejednokrotnie, obok sołtysa, najważniejszymi podmiotami organizującymi życie kulturalne w okolicy i integrujące mieszkańców. Z jednej strony dysponują pomysłami na inicjatywy, z drugiej umiejętnościami i „wkładem merytorycznym” w te projekty. W gminie bowiem mieszkają pasjonaci chętnie dzielący się (bądź zainteresowani takim działaniem w przyszłości) swoją wiedzą i umiejętnościami z zakresu ogrodnictwa, pszczelarstwa, leśnictwa, kulinariów, sportu, malarstwa, muzyki, fotografii, filmu, historii, szydełkowania, robienia na drutach, hafciarstwa i innego szeroko rozumianego rękodzieła. Ważne wydaje się także to, że Ci zaangażowani lokalnie aktywiści dobrze znają okolicę, w której mieszkają, i mogą potencjalnie pełnić rolę miejscowych ekspertów, doradców w sprawie organizacji, dostosowania wydarzenia do potrzeb mieszkańców, a także informowania o lokalnych ograniczeniach.

Historia

Trzebiel, jak przekonywali uczestnicy spotkania, ma bogatą i ciekawą historię, którą warto wykorzystać w przygotowywaniu projektów społecznych w gminie (takich jak te związane z inicjatywami lokalnymi). Po pierwsze, najczęściej wymieniali historię związaną z II Wojną Światową, przesiedleniami i osadnictwem, bogatą w osobiste historie Polaków i Niemców, niekiedy trudne do odkrycia. Ta część dziejów łączy Trzebiel z pozostałymi terenami Ziemi Zachodnich i wykracza poza lokalność gminy. To także ważna część tożsamości mieszkańców. Po drugie, istotne miejsce w dyskusji o historii zajęły także tradycje górnicze, związane głównie z Bronowicami i Nowymi Czaplami, w których jeszcze do lat siedemdziesiątych XX w. działały kopalnie. Sołectwa, z których pochodzili górnicy pielęgnują pamięć o przeszłości organizując lokalne uroczystości i angażując się w jej dokumentowanie. Po trzecie, historia gminy, według uczestników warsztatu, jest bogata w ważne nie tylko dla regionu i Polski postaci. Wśród nich znaleźli się: Jan Benedykt Solfa, piętnastowieczny lekarz i kanonik, nadworny lekarz Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta; Gustaw Teodor Fechner, dziewiętnastowieczny filozof i twórca psychologii doświadczalnej czy Walter Herman Nerst, laureat Nagrody Nobla z dziedziny chemii. Po czwarte w końcu, trzebielska historia jest bogata także w legendy i opowieści jak ta o „diabelskim kamieniu” czy związane z lokalną szubienicą. Jak twierdzą mieszkańcy, są one ciekawym urozmaiceniem „znanych i uznanych” dziejów okolicy i zwiększają chęć innych do pogłębiania wiedzy o nich.

Poza wspomnianymi elementami historii, uczestnicy wymienili także wiele zabytków takich jak bunkry w Olszynie, skansen w Buczynie, kościoły w Dębince, Niwicy, Strzeszowicach i Żarkach Wielkich oraz cmentarze w Bronowicach i Chudzowicach.

Tożsamość lokalna

Istotnym zasobem gminy jest także fakt, iż jej mieszkańcy są w znaczący sposób przywiązani do miejsca swojego zamieszkania. W konsekwencji są potencjalnie zainteresowani historią lokalną i popularyzacją elementów z nią związanych, a także działaniami, które przyczynią się do zwiększenia komfortu życia w ich wsi. Mocne przywiązanie do miejscowości zamieszkania może niekiedy jednak budzić opór w chęci integracji w ramach całej gminy, co z kolei utrudnia realizację różnych działań obejmujących jej teren¹⁵.

¹⁵ Więcej informacje na ten temat można znaleźć w tej części raportu, która poświęcona jest analizie SWOT, a w szczególności deficytom.

Przyroda i walory turystyczne

Mieszkańcy gminy – na każdym ze zrealizowanych warsztatów – bardzo często powracali do przyrody jako największej dumy i bogactwa regionu, w jakim mieszkają. Natura i infrastruktura, która wokół niej powstała (ścieżki pieszo-rowerowe, szlaki wodne, parki, punkty widokowe, itp.) są z jednej strony ich miejscem spędzania czasu wolnego, a z drugiej ważną atrakcją turystyczną przyciągającą ludzi z kraju i zza granicy. W sezonie letnim gminę odwiedzają turyści poszukujący aktywnego wypoczynku, ale także Ci, którzy chcą poznać historię regionu (to częsta motywacja dla niemieckich gości). Ruch turystyczny wzmacnia tożsamość lokalną i chęć popularyzacji regionu: w Przewoźnikach realizują się plany stworzenia produktu regionalnego, który pomógłby rozpowszechnić wiedzę o tym sołectwie i najbliższym otoczeniu. Coraz więcej powstaje także miejsc, które oferują noclegi zainteresowanym: mieszkańcy angażują się w prowadzenie gospodarstw agroturystycznych i choć rzadko jest to dla nich jedyne źródło dochodu, zainteresowanie tym zajęciem rośnie¹⁶.

Podczas spotkań z mieszkańcami w Bronowicach i Niwicy poproszono ich o wskazanie instytucji i podmiotów, które są przez nich oceniane jako potencjalni partnerzy w działaniu oraz jako takie, z którymi nie chcieliby współpracować w najbliższej przyszłości¹⁷. W Bronowicach najważniejszym partnerem okazał się Urząd Gminy i Ośrodek Pomocy Społecznej. Uczestnicy warsztatu byli pewni, że każda większa inicjatywa gminna powinna być współorganizowana przez urząd: przekonywali, że z pomysłem czy gotowym projektem należy zwracać się do gminy niezależnie od tego jak ocenia się szanse otrzymania współfinansowania od wójta. Taka postawa uczestników świadczy o silnym przywiązaniu do administracyjnego systemu funkcjonowania gminy i – w długofalowym porządku – pozwala myśleć o nich jako liderach zintegrowanych z gminą jako całością (a nie tylko swoim sołectwem). Innymi wysoko ocenionymi przez uczestników warsztatu potencjalnymi partnerami były organizacje pozarządowe funkcjonujące w ich miejscowości lub po sąsiedzku, np. w Przewoźnikach oraz Szkoła w Nowych Czaplach. Ciepło wypowiedzieli się także o przypuszczalnej współpracy z wiejskimi świetlicami opiekuńczo-wychowawczymi, Ośrodkiem Kultury i Biblioteką i Nadleśnictwem w Lipinkach. Małe zainteresowanie w kontekście wspólnych przyszłych

¹⁶ Uczestnicy warsztatu przekonywali, że gospodarstw powinno być więcej i że kursy prowadzenia agroturystyki realizowane dzięki programowi gminnemu powinny być bardziej powszechne.

¹⁷ Na spotkaniu w Trzebielu nie zaplanowano takiego ćwiczenia ze względu na bardzo zróżnicowaną grupę uczestników.

działań wzbudziły wśród uczestników organizacje pozarządowe i grupy nieformalne oddalone od Bronowic, mające siedzibę np. w Trzebielu, Żarkach Wielkich, Niwicy czy Dębince. Argumentowali to niewielką znajomością ich członków, trudnościami w ewentualnym transporcie oraz, co najważniejsze, brakiem wspólnych interesów.

Uczestnicy spotkania w Niwicy najwyżej w kontekście przyszłej współpracy ocenili straż pożarną oraz miejscowe lub sąsiednie instytucje i organizacje: szkołę, wiejską świetlicę i kościół w Niwicy, a także szkołę i koło gospodyń wiejskich oraz klub seniora w Żarkach Wielkich. Podobnie jak w Bronowicach, mieszkańcom Niwicy najłatwiej jest wejść we współpracę ze „sprawdzonymi” już organizacjami z miejscowości, które leżą w niedalekiej odległości (można do nich dojechać np. rowerem). Jako mało prawdopodobną uczestnicy spotkania oceniali współpracę z podmiotami oddalonymi od Niwicy: np. z Dębinki, Łęknicy czy Orlikiem w Trzebielu. Zarówno Urząd Gminy jak i Ośrodek Kultury i Biblioteka czy Ośrodek Pomocy Społecznej mające siedzibę w Trzebielu, znalazły się w drugiej połowie potencjalnych partnerów. Uczestnicy warsztatu tłumaczyli to brakiem doświadczenia we wspólnym działaniu i przekonywali, że sołectwa rzadko otrzymują wsparcie władz gminnych.

Potrzeby

Po analizie treści zebranej podczas trzech warsztatów z mieszkańcami, poza zasobami, wyróżniono także ich potrzeby i związane z nimi gminne deficyty, które uczestnicy spotkań uważają za kluczowe hamulce rozwojowe w ich miejscach zamieszkania. Pogrupowano je w kategorie i opisano poniżej.

Potrzeba pracy z lokalną historią

Zgodnie z tym, co zapisano powyżej, mieszkańcy doceniają historię swojej gminy, postrzegają ją jako ważny jej zasób. Jednocześnie przyznają, że ze względu na kontrowersje, które budzi pamięć o przesiedleniach, wiele osób ucieka wciąż od bezpośredniej rozmowy o tych czasach i nie chce dzielić się swoimi doświadczeniami. W gminie zrealizowano już kilka projektów historycznych, podejmuje się też inicjatywy polsko-niemieckie, jednak zdaniem uczestników warsztatu, dokumentacji czasów powojennych wciąż poświęca się zbyt mało uwagi. Częste podejmowanie tematyki historycznej i zmian na Ziemiach Zachodnich mogłoby ich zdaniem zadziałać pozytywnie na istniejące w gminie podziały i konflikty przepracowując, niejako terapeutycznie, dawno nie podejmowane wątki. Bardzo ważną korzyścią takich działań mogłoby być także zapoznanie młodszego pokolenia z inną niż podręcznikowa formą historii:

historią mówioną, przekazywaną przez ich rodziny czy sąsiadów. To w konsekwencji potencjalnie pogłębiałoby integrację (lokalną i międzypokoleniową)¹⁸.

Wyłonienie i wsparcie liderów środowiska

Mimo, że zaangażowanie lokalnych aktywistów i chęć współpracy w ramach sołectw jest dużym zasobem, do współpracy na wyższym, gminnym szczeblu potrzebni są liderzy, którzy realizowaliby konkretną długofalową wizję pracy i posiadaliby odpowiednie umiejętności. Jak przekonywali uczestnicy spotkań, w Trzebielu brakuje osób, które potrafiłyby do działania zachęcać innych, które mogłyby pełnić funkcję „łączników” w terenie: oddanych swoim sołectwom, ale jednocześnie chętnych do realizowania działań wykraczających poza ich zasięg we współpracy z gminą. Potrzeba wyłonienia liderów związana jest także ze sformułowaną przez uczestników potrzebą lepszego zorganizowania pracy grup lokalnych: pomimo stosunkowo dużej aktywności społecznej w większych wsiach, niektóre lokalne grupy nieformalne skarżą się na brak chętnych do pomocy przy organizacji wydarzeń kulturalnych. Jak mówiła jedna z uczestniczek: *Niby jesteśmy zorganizowani, ale nawet jak się ludzie pozgłaszają to i tak potem nie ma komu robić. Zawsze później są te same osoby. Mamy za mało ludzi do pomocy.* /K1 N/ Rola lidera polegałaby tutaj na wzmocnieniu organizacyjnym przedsięwzięcia, zwiększeniu komfortu pracy, a przez to także prawdopodobieństwa sukcesu podejmowanych działań. Liderzy środowiska, pełniąc wcześniej wspomnianą rolę „łącznika”, mieliby także ważną funkcję informowania ludzi o planowanych gminnych inicjatywach i możliwościach. Wielu mieszkańców na wsiach skarżyło się, że mimo, że zdają sobie sprawę, że na tablicy ogłoszeń przy miejscowej świetlicy znajduje się większość informacji, często z tego nie korzystają: tłumaczą to brakiem czasu lub faktem, że przemieszczają się głównie samochodem. Lider, jako osoba będąca w kontakcie z wieloma osobami w okolicy, przekazywałby ważne informacje i jednocześnie zachęcał do podjęcia inicjatywy.

Potrzeba wspólnego działania i integracji mieszkańców gminy

Z opisaną powyżej potrzebą wyłonienia liderów środowiska lokalnego wiąże się ta, która dotyczy współdziałania poszczególnych sołectw między sobą oraz z siedzibą gminy – Trzebielem. Uczestnicy spotkań zwrócili bowiem uwagę, że mimo, że wiele z sołectw dobrze radzi sobie z organizacją wydarzeń w swoim miejscu zamieszkania, to rzadko chce

¹⁸ Uczestnicy spotkania podkreślali, że poza przesiedleniami i osadnictwem innym ważnym wątkiem do podjęcia w projektach historycznych mógłby być język łużycki: dziś zapomniany, ale silnie związany w historią i tradycją regionu.

współpracować z innymi podmiotami, nawet tymi najbliższymi geograficznie¹⁹. Zauważyli, że mieszkańcom gminy potrzeba inicjatyw, w których mogliby uczestniczyć wspólnie, jednak brakuje osoby lub instytucji, która wzięłaby na siebie ciężar zaplanowania tej współpracy i odpowiedniego jej przeprowadzenia. Jedna z uczestniczek warsztatu powiedziała: [...] *nie no, chcielibyśmy współpracować, ale w naszym gronie się znamy i wiemy, że możemy na siebie liczyć, nie to co z obcymi /K2 B/*. Ta wypowiedź świadczy o lęku związanym z niepowodzeniem ewentualnego wspólnego przedsięwzięcia i braku zaufania do innych mieszkańców gminy. Dobrze przeprowadzone, wspólne projekty pomogłyby to zaufanie zbudować.

Podczas warsztatów uczestnicy pracowali nad różnymi pomysłami na projekty społeczne, które miały za cel zintegrować mieszkańców. Największą akceptacją i przekonaniem, że odpowiadają one na lokalne potrzeby cieszyły się cykliczne warsztaty kulinarne i rękodzielnicze (w wersji międzypokoleniowej i otwartego naboru), które mogłyby być zrealizowane z pomocą pasjonatów i utalentowanych mieszkańców gminy²⁰. To właśnie formuła warsztatu była im najbliższa, argumentowali także, że inicjatywa powinna być cykliczna, by przyzwyczajać mieszkańców do zaangażowania.

Infrastruktura sportowa i kulturalna

Potrzeby dotyczące infrastruktury łączą grupy wszystkich mieszkańców obecnych na warsztatach podczas prowadzenia diagnozy. Wszyscy zauważali istotne braki w możliwościach komunikacyjnych i zły stan dróg gminnych (odnotowali też fakt zamknięcia drogi krajowej biegnącej przez gminę). Poza tym, podobnie jak lokalna młodzież, narzekali na brak obiektu sportowego, który spełniałby wymagania sportowe, i na którym mogłyby odbywać się rozrywki, np. piłki nożnej, która jest najbardziej popularnym sportem w okolicy. Brak takiego obiektu utrudnia profesjonalne trenowanie młodych zawodników, a tym samym bezpośrednio wpływa na zmniejszenie ich szans w zawodach lub na konieczność przeniesienia ich do klubów w innych miejscowościach, np. Żarach. Najwięcej jednak miejsca i uwagi mieszkańcy poświęcili na artykułowanie potrzeby remontowania lub stworzenia miejscowej infrastruktury kulturalnej. Przyznawali, że w niektórych sołectwach, takich jak np. Bronowice, Przewoźniki czy Niwica (oraz w Trzebielu, który jako siedziba gminy posiada najlepsze warunki lokalowe) znajdują się duże, odpowiednio przygotowane i wyposażone świetlice wiejskie, które są

¹⁹ W konsekwencji w gminie znajdują się sołectwa, które są zupełnie (byłabym łagodniejsza – może w mniejszym stopniu) niezintegrowane z resztą jak Chudzowice, Rytwiny czy Dębinka.

²⁰ Inne tematy zajęć, które pojawiły się na warsztatach to obsługa komputera, kurs agroturystyki, warsztaty psychologiczne z radzenia sobie ze stresem.

odpowiednie do zabezpieczenia stosunkowo dużego wydarzenia. Tam funkcjonują one dzięki aktywnym społecznikom i dobrze zarządzającym sołtysom²¹, co umożliwia planowanie działalności kulturalnej w stosunkowo komfortowych warunkach. Pozostaje jednak duża grupa sołectw, w których brakuje miejsc, w których można zorganizować imprezę kulturalną dla mieszkańców, co z kolei bardzo utrudnia realizację potrzeby opisanej powyżej, a dotyczącej integracji mieszkańców.

Infrastruktura opiekuńcza dla dzieci

Obecni na warsztatach rodzice zauważyli, że w Trzebielu brakuje dobrze wyposażonych i wyremontowanych przedszkoli i żłobków. W gminie funkcjonuje Przedszkole Samorządowe w Trzebielu oraz jego filia w Nowych Czaplach. Poza tym w Żarkach Wielkich i Niwicy zlokalizowane są oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Mała dostępność infrastruktury opiekuńczej dla najmłodszych dzieci (żłobków nie ma, a inne formy, np. niepubliczne, nie funkcjonują) często wpływa na decyzję młodych matek o pozostaniu w domu i poświęceniu się wychowaniu dzieci w pełnym wymiarze czasowym. Uczestnicy wyrazili także potrzebę dostępności miejsca, w którym można by było zorganizować większe spotkanie dla dzieci, np. z okazji urodzin. W salach wiejskich taka możliwość zawsze wiąże się z opłatą, na którą nie wszystkich stać.

Seniorzy

Opis efektów pracy z uczestnikami spotkania w Trzebielu należy uogólniać nie tyle na grupę seniorów w całej gminie, co raczej w Trzebielu właśnie. W warsztacie uczestniczyły osoby, które są członkami stowarzyszenia „Aktywni Seniorzy”²² działającego w Trzebielu i które najchętniej wypowiadały się w imieniu innych jego członków. Uczestnicy warsztatu trzebielskich seniorów określili mianem przywiązanych do swojego miejsca zamieszkania i aktywnie korzystających z okolicznej infrastruktury przyrodniczej (ścieżki pieszo-rowerowe, parki). Przyznali, że dojrzała społeczność Trzebiela jest w niewielkim stopniu zintegrowana. Dowodem na to miała być niska aktywność na polu trzeciego sektora. Obecne na spotkaniu stowarzyszenie (liczące 30 osób) jest jak zauważyli jedynym funkcjonującym w ich

²¹ W większości przypadków świetlice finansowane są ze środków przeznaczanych na konkretne wydarzenie jeżeli zatem nie organizuje się większych wydarzeń kulturalnych, świetlice nie mają środków na funkcjonowanie.

²² Jak tłumaczył jeden z uczestników spotkania, nazwa stowarzyszenia powstała z myślą o organizacji, której członkowie będą z chęcią podejmować aktywności fizyczne i kulturalne.

miejsowości. Jak zauważyli uczestnicy spotkania i co było widoczne także w ramach frekwencji podczas warsztatu, aktywnymi uczestnikami życia społecznego w grupie osób starszych są głównie kobiety²³. To one chętniej i bardziej otwarcie reagują na propozycje włączenia się w jakieś działania na rzecz gminy, są bardziej skłonne poświęcić wolny czas na planowanie i organizowanie przyszłych wydarzeń²⁴.

Miejsca, przestrzenie seniorów

Uczestnicy spotkania wyróżnili dwie kategorie miejsc, które mogą opisać jako „własne”. Po pierwsze, były to przestrzenie, w których lubią spędzać swój własny wolny czas. To z jednej strony miejsca prywatne, takie jak ogródki, podwórka i działki, gdzie uczestnicy zajmowali się roślinami i odpoczywali w pojedynkę lub umawiając się z najbliższymi (przede wszystkim z rodziną oraz bliskimi znajomymi i przyjaciółmi). Z drugiej strony, swój wolny czas spędzali także w miejscach publicznych, głównie na łonie natury, spacerując po lesie i parkach, jeżdżąc rowerem i chodząc z kijkami po lokalnych ścieżkach pieszo-rowerowych. W tych miejscach chętnie widują się także z dalszymi znajomymi oraz, bez uprzedniego umawiania, liczą na spotkanie kogoś przy okazji.

Po drugie, mówiąc o ulubionych, „swoich” miejscach, seniorzy wskazali na przestrzeń, w której spotykają się w ramach stowarzyszenia, które pomimo krótkiego jeszcze funkcjonowania (od 2016 r.), stało się ważnym elementem tożsamości jego członków. Miejscem cotygodniowych spotkań (zawsze w czwartki) członków organizacji jest świetlica przy straży, którą wójt zgodził się cyklicznie udostępniać seniorom. Świetlica jest dla nich ważna nie tylko ze względu na udogodnienia infrastrukturalne (fakt, że można podczas rozmowy usiąść i wypić herbatę), ale również dlatego, że jest elementem rytuału, który dla tej grupy jest szczególnie ważny. To miejsce stało się dla nich symbolem współpracy i dzielenia się pomysłami na kolejne inicjatywy w ramach stowarzyszenia.

Zasoby

W trakcie dyskusji o zasobach Trzebiela jednym z intuicyjnych i natychmiastowych wskazań uczestników warsztatu były wydarzenia kulturalne organizowane w gminie. Seniorzy byli

²³ Na spotkaniu obecny był tylko jeden mężczyzna.

²⁴ Wpływa na to oczywiście również realność demograficzna objawiająca się wyższą średnią życia kobiet.

przekonani o dużej ich wartości ponieważ integrują mieszkańców i są okazją do zabawy. Wśród ważnych dla seniorów imprez uczestnicy spotkania wymienili:

- Bal seniora (który nie będzie kontynuowany ze względu na niewielkie zainteresowanie²⁵ osób spoza stowarzyszenia „Aktywni Seniorzy”)
- Dni Trzebiela i Dożynki Gminne, czyli imprezy, które odbywają się corocznie i wiążą się już z długą tradycją. Obecność na nich to już zwyczaj, który jest wspólny większości starszych ludzi w gminie.
- Festyny: parafialne, strażackie oraz szkolny. Ich program jest zbliżony i opiera się na zabawach sportowych oraz występach artystycznych dzieci i młodzieży gminnej, a także koncertach zaproszonych artystów (często zabawiających do późnych godzin nocnych). Seniorzy ze stowarzyszenia włączają się w organizację piekąc ciasta i sprzedając je podczas imprezy (dochód przeznaczony jest na pokrycie jej kosztów).

Dodatkowo „Aktywni Seniorzy” organizują także Noc Świętojańską w Trzebielu. Zapraszani są na nią głównie członkowie stowarzyszenia i inni seniorzy z Trzebiela, a odbywa się na terenie Ośrodka Kultury i Biblioteki, który pomaga w organizacji wydarzenia. Noc Świętojańska jest organizowana także przez inne stowarzyszenie w Przewoźnikach, jednak uczestnikom warsztatu zależy na tym by przygotować własną imprezę, na której będą mogli pojawić się wszyscy członkowie stowarzyszenia, a transport nie będzie stanowił kłopotu.

W ramach opracowywania listy zasobów podczas warsztatu wypracowano listę podmiotów/instytucji, z którymi seniorzy potencjalnie chętnie weszliby we współpracę, oraz takich, których nie ocenili jako przypuszczalnych partnerów w projekcie. Poniżej podmioty, które zostały ocenione wysoko na skali potencjalnej współpracy:

- Urząd Gminy;
- Ośrodek Kultury i Biblioteka;
- Ośrodek Pomocy Społecznej;
- Zespół Szkół w Trzebielu;
- Wiejskie Świetlice Opiekuńczo-Wychowawcze;
- Orlik w Trzebielu i Klub Piłkarski;
- Straż pożarna i Policja.

²⁵ Uczestnicy spotkania zauważyli, że formuła Balu jest krępująca dla osób samotnych, które nie mogą przyjść ze swoim partnerem czy partnerką.

Na drugim końcu osi współpracy znalazły się instytucje (organizacje pozarządowe, szkoły, ośrodek kultury, kluby i koła działające aktywnie poza obszarem Trzebiela – w Bronowicach, Żarkach, Przewoźnikach, Niwicy itd.). Seniorzy stwierdzili, że mimo, że słyszeli o ich aktywności, w najbliższym czasie nie widzą możliwości zawiązania z nimi partnerstwa.

Ważny zasób gminy stanowią sami seniorzy i ich entuzjazm oraz umiejętności. Mimo, że jak mówią sami uczestnicy warsztatu, nie ma wśród nich wielu zadeklarowanych liderów (choć trudno nie zauważyć, że jest nim m. in. Pan Marian pełniący funkcję prezesa), dysponują wieloma talentami, np. szydełkowania, robienia na drutach, haftowania, oraz rozległą wiedzą kulinarną i dotyczącą uprawy roślin. Seniorzy przyznali, że chętnie tą wiedzą będą się dzielić z innymi (jak robią to w ramach swojej organizacji) jeżeli tylko będzie takie zainteresowanie.

Potrzeby

Potrzeba własnego miejsca

Mimo, że członkowie stowarzyszenia mają miejsce do cotygodniowych czwartkowych spotkań, wyraźnie artykułują potrzebę posiadania miejsca, które mogłoby być dla nich dostępne także poza ustalonymi godzinami spotkań. Takie miejsce mogłoby mieć charakter nie tylko biurowy, służący do planowania działań i wewnętrznych ustaleń, ale – jeżeli byłaby taka możliwość – także do spotkań w całym gronie i imprez towarzyskich. Uczestnicy warsztatu mówili jednak o tej potrzebie opisując ją bardziej jako „marzenie” niż cel do szybkiego zrealizowania.

Potrzeba aktywnego spędzania czasu i rozrywki

Uczestnicy spotkania zauważyli, że osoby dojrzałe (nie tylko członkowie stowarzyszenia) mają dużą potrzebę spędzania czasu z równolatkami. Jedną z ulubionych form są dla nich wycieczki krajoznawcze: rowerowe do bliskich okolic Trzebiela (np. do Parku Mużakowskiego, Łuku Mużakowa czy Geoparku) oraz autokarowe połączone ze zwiedzaniem interesujących miast w Polsce i za granicą (np. Szklarska Poręba, Praga). Seniorzy przyznali, że duże zadowolenie przynosi im też uczestniczenie w zabawach okolicznościowych podczas których przewidziano część artystyczną (koncert, wieczór poezji) i tańce.

Potrzeba dzielenia się wiedzą

Z rozmów z seniorami wynika, że mają oni dużą potrzebę podzielenia się swoją wiedzą, doświadczeniem czy umiejętnościami. Mimo, że dość skromnie wypowiadali się na temat swoich talentów, bardzo pozytywnie zareagowali na pomysły tworzenia działań, które

zasadzały się na nauce np. szydełkowania młodych dziewcząt przez starsze kobiety. Z opisywanej potrzeby wynika także chęć zbudowania relacji międzypokoleniowych, które z jednej strony przyczynią się do wymiany wiedzy i umiejętności, ale także wzmocnią tożsamość seniorów jako osób ważnych i wciąż potrzebnych szerszej społeczności gminnej.

Młodzież

Uczestnicy spotkania i akcji animacyjnych w szkole opisali grupę młodzieży w swojej gminie jako osoby aktywne fizycznie, często uprawiające sport i korzystające z lokalnej infrastruktury przyrodniczej (ścieżki piesze, rowerowe, geościeżka). To właśnie sport i aktywność fizyczna były bardzo często podnoszoną formą aktywności podczas warsztatu: jej przykłady to jazda na rolkach i rowerze, gra w piłkę nożną, bieganie fitness (ten ostatni uprawiany głównie w domu ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury sportowej). Biorąc pod uwagę wyniki badań ankietowych wśród młodzieży, nie można jednak jednoznacznie stwierdzić, że to właśnie sport jest ulubionym sposobem na spędzanie czasu wolnego. Przypominając wyniki: jedynie 10,4 % odpowiedzi wskazywało właśnie na aktywności sportowe jako te ulubione w czasie wolnym młodych badanych. Można zatem założyć, że obecne na warsztacie osoby są szczególnie, bardziej niż reszta ich rówieśników, zaangażowane w działalność sportową. Wśród innych aktywności wspólnych dla nastolatków w gminie Trzebiel uczestnicy wymienili spacerowanie po ścieżkach pieszo-rowerowych, spędzanie czasu i komunikowanie się ze znajomymi na portalach społecznościowych i korzystanie z różnego rodzaju aplikacji (np. „musica.ly”) oraz granie w gry komputerowe (np. CS GO).

Ze sposobu definiowania kultury przez uczniów Zespołu Szkół w Trzebielu podczas jednej z akcji animacyjnych wynika, że ich rozumienie jest szerokie i włączające. Wśród odniesień artystycznych znalazły się bowiem jedynie literatura, a reszta definicji skojarzeń związana była z budowaniem relacji i zaufania między ludźmi:

1. Skojarzenia związane z więziami społecznymi, a także szeroko rozumianymi zasadami savoir vivre: „ szacunek do innych”; „dobre wychowanie”; „potrafienie odpowiednio się zachować w danej sytuacji”; „szacunek i tolerancja wobec innych osób”; „kultura słowa”; „wychowanie”; „szacunek”; „odpowiednie zachowanie”.

2. Działalność artystyczna: „sztuka”, „literatura”, np. „szacunek do innych”, „dobre wychowanie”, „Tolerancja”.

Powyższa przewaga wskazań dotyczących aspektów kultury związanych z zachowaniami społecznymi oraz zasadami rządzącymi tymi działaniami może z jednej strony świadczyć o wrażliwości młodych ludzi, z drugiej jednak pokazuje deficyty w krytycznym uczestnictwie w życiu kulturalnym. Jak wynika z krótkiego ćwiczenia z definicjami, kultura dla młodych jest bowiem czymś co należy „posiąść”, „nauczyć się”, a nie zdobywać w procesie i realizować w różnych odsłonach²⁶.

Miejsca, przestrzenie młodych

Wśród miejsc, które uczestnicy warsztatu ocenili jako „swoje” i takie, w których lubią spędzać swój wolny czas znalazły się:

- Miejsca sportowe takie jak Orlik, skate park, stadion i siłownia na świeżym powietrzu;
- Ścieżki rowerowe i usytuowane przy nich altany;
- „murek” niedaleko szkoły w Trzebielu.

Co istotne, przebywanie w sportowych miejscach nie jest jednoznaczne z takim ich użytkowaniem: młodzi spotykają się tam ze znajomymi i ta właśnie obecność rówieśników jest dla nich ważniejsza niż podejmowanie aktywności fizycznej. Wybierają jednak te miejsca, bo są one niejako intuicyjnie, stereotypowo przez innych mieszkańców przypisane młodym ludziom, co gwarantuje im swoistą wyłączość na użytkowanie tych przestrzeni (wyjątek stanowi siłownia, którą młodzi „dzielą” z seniorkami).

Z rozmów z uczestnikami warsztatu wynika jednak, że żadne z powyższych miejsc nie może być nazwane „centrum spotkań” trzebielskiej młodzieży. Uczestnicy warsztatu, podobnie wszyscy młodzi w gminie, mieszkają w wielu, nie zawsze sąsiadujących ze sobą sołectwach. Ze względu na sporadycznie kursujące autobusy trudno jest dostać się do konkretnego miejsca o dowolnej godzinie. Dodatkowo, kursy linii autobusowych nie obejmują wszystkich miejscowości, tworząc tym samym „wyspy”, przestrzenie, z których można wydostać się jedynie samodzielnie: samochodem lub rowerem (co w przypadku młodzieży oznacza zależność od rodziców w przemieszczaniu się na większe dystanse). Ze względu na

²⁶ Na wyniki ćwiczenia mogło wpłynąć jego ulokowanie w szkole. Aby lepiej poznać rozumienie kultury wśród młodzieży należy poświęcić temu osobne spotkanie czy inną formę zdiagnozowania pola.

możliwości transportowe²⁷, a także (a może przede wszystkim) większą atrakcyjność oferty sposobów spędzania wolnego czasu, to nie Trzebiel jako centrum gminy jest dla młodych centrum ich „młodzieżowego świata” – są nim Żary. To tam mogą spędzić czas po zajęciach dodatkowych (kilka osób zadeklarowało, że uczęszcza na lekcje do tamtejszego domu kultury czy szkoły muzycznej), pójść na basen, do kina czy na zakupy. Dla wielu osób brak odpowiednio rozwiniętej sfery konsumpcyjnej w Trzebielu (brak sklepów odzieżowych, znanych marek) jest istotnym minusem, którego nie może zrekompensować oglądanie oferty tych sklepów w Internecie. Młode dziewczyny podkreślały, że istotne jest dla nich by do takiego sklepu pójść razem z przyjaciółką, to ich sposób na spędzanie wolnego czasu. Żary, dzięki dużej ofercie zajęć i atrakcji stanowią zatem dużą konkurencję dla miejscowych – gminnych miejscowości. Jest tak także dlatego, że rodzice chętniej godzą się na odebranie dzieci z miasta, w którym mają one możliwość uczestniczenia w zajęciach, których nie ma w ofercie gminnej, a które oceniają jako ważne czy pożyteczne (w kontekście dalszego rozwoju ich dzieci). Opisane wyżej czynniki sprawiają, że młodzi przestają postrzegać gminę jako podstawowe miejsce realizacji swoich potrzeb i ambicji, a lokalne inicjatywy mogą traktować drugorzędnie.

Zasoby

Podczas warsztatu wypracowano listę instytucji, miejsc i osób, które są zdaniem uczestników warsztatu otwarte i chętne do współpracy z młodymi ludźmi. Zarówno podczas ćwiczenia z konkretnymi pomysłami na projekty, jak i w ramach określania dostępności konkretnych podmiotów i instytucji, młodzi najchętniej wskazywali na konkretne osoby jako potencjalnych współpracowników. Były to osoby związane ze szkołą, sportem, zajęciami dodatkowymi czy lokalni działacze, o których słyszeli i są gotowi im zaufać²⁸. Poza nimi, wskazując na potencjalnych partnerów/współpracowników w działaniach, uczestnicy warsztatu wymienili:

- władze lokalne: wójta i Urząd Gminy w ogóle;
- jednostki samorządowe takie jak Ośrodek Kultury i Biblioteka oraz Ośrodek Pomocy Społecznej;
- związane ze sportem Orlik oraz miejscowy Klub Piłkarski;

²⁷ Jak powiedziała jedna z uczestniczek warsztatu: „... spotykamy się w Żarach, bo tam każdy może dojechać i każdy będzie miał jak wrócić. Chodzi o to, żebyśmy się wszyscy mogli spotkać, a nie tylko Ci, którzy mają łatwy dojazd...”/K3, MŁ/

²⁸ Lista wspomnianych osób została przekazana Ośrodkowi Kultury i Bibliotece w Trzebielu.

- PTTK w Trzebielu;
- koło fotograficzne w OKiB.

Wśród podmiotów, z którymi młodzi mniej chętnie chcieliby współpracować wymieniono wiejskie świetlice opiekuńczo-wychowawcze oraz Zespół Szkół w Trzebielu. Szkoła jest bowiem, zdaniem uczestników spotkania, podstawowym miejscem spędzania czasu młodzieży, głównym dostarczycielem zajęć. Uczestnicy sprawiali wrażenie zmęczonych współpracą ze szkołą i łaknących nowych, świeżych doświadczeń. Kilka osób nie kryło rozgoryczenia, że większość wydarzeń organizowanych dla młodzieży ma miejsce właśnie w szkole: *nie ważne kto coś organizuje... zawsze wszystko musi się dziać w szkole, mamy tego dosyć!* /K1, MŁ/. Najniżej na skali ocen potencjalnej współpracy młodzi wskazali miejscową policję oraz kluby seniora i koła gospodyń wiejskich usytuowane poza Trzebielem.

Także sama młodzież, ze swoimi talentami, umiejętnościami i chęcią do działania może stanowić ważny zasób gminy. Podczas warsztatu uczestnicy wypracowali szkice projektów, które chcieliby zrealizować w swojej gminie. Ich pomysły można opisać na pomocą następujących określeń:

- sportowe: młodzi w większości proponowali działania, których program zasadzał się na rywalizacji sportowej (turnieje, treningi, pokazy) lub zawierały elementy aktywności fizycznej (pikniki z grami i zabawami);
- międzypokoleniowe: na warsztacie pojawiły się pomysły, w których młodzi współpracowaliby ze starszymi nie tylko podczas organizacji projektu, ale także podczas samej realizacji (wspólne gotowanie, prowadzenie wywiadów historycznych);
- całodniowe: myśląc o projektowaniu działania, młodzi w ogromnej większości chcieli zagospodarować nim cały dzień. Często tłumaczyli, że atrakcyjność wydarzenia zależy od tego czy jest zaplanowane na długi czas, np. całą sobotę;
- zróżnicowane: mimo, że większość z pomysłów na projekty miała charakter sportowy, młodzi starali się dbać także o innych, niezainteresowanych aktywnością fizyczną rówieśników. Łączyli tematykę projektów z fotografią (np. przez organizowanie tzw. „plenerów sportowych”, w których sportowcy pozawaliby do zdjęć) czy kulinariami (w ramach organizacji pikniku przy turnieju sportowym);
- z odpowiednim klimatem: uczestnicy warsztatu podkreślali, że ważne jest, by dany projekt miał „dobry klimat”, zachęcał do uczestnictwa. Zapewnić miała go dobra

muzyka (np. płynąca z głośników przy Orliku) czy kolorowe koce z poduszkami rozłożone na polanie podczas pikniku (ważną rolę pełniła estetyzacja miejsc organizowania wydarzeń, odpowiednie ich przygotowanie).

Potrzeby

Jednym z celów realizowania warsztatu z przedstawicielami trzebielskiej młodzieży było stworzenie listy jej potrzeb i ewentualnych braków odczuwanych jako uciążliwe w codziennym funkcjonowaniu w gminie. Po przeanalizowaniu materiału zebranego podczas spotkania wyróżniono 5 kategorii tych potrzeb.

Potrzeby infrastrukturalne

Uczestnicy spotkania z dużą mocą podkreślali brak wystarczająco często kursujących w gminie autobusów, narzekali na stan dróg. Brak możliwości dojazdu do znajomych czy na dodatkowe zajęcia wyraźnie utrudnia im codzienne funkcjonowanie, a rozszerzenie siatki komunikacyjnej między miejscowościami w gminie młodzieży uznali za jedną ze swoich podstawowych potrzeb.

Infrastruktura była też przedmiotem dyskusji w kontekście obiektów sportowych²⁹. Uczestnicy spotkania uznali ją za niewystarczającą i niespełniającą odpowiednich wymogów. Przyznawali, że szkolne sale gimnastyczne są zbyt małe: jednocześnie ćwiczy na nich kilka grup zajęciowych, co uniemożliwia przeprowadzenie regularnego meczu siatkówki czy koszykówki. Miejscowy stadion nie jest użytkowany i jest raczej miejscem spotkań towarzyskich aniżeli profesjonalnej aktywności fizycznej. Brakuje także miejsca do jazdy na rolkach: odpowiedniego, utwardzonego toru; dotychczas młodzieży zmuszeni są korzystać w tym celu z kilku dróg w gminnych wsiach, które przeznaczone są dla ogólnego ruchu samochodowego i z tego względu często wchodzi w konflikt z rodzicami, którzy nie wyrażają zgody na jazdę w tych miejscach.

²⁹ O infrastrukturze w kontekście braków w codziennym funkcjonowaniu pisali także młodzi respondenci w badaniu ankietowym: 4,3% wskazań dotyczyło właśnie tego tematu (pytanie było otwarte – badani sami zapisywali odpowiedź).

Potrzeby sportowe

Wiążą się one z opisanymi powyżej potrzebami infrastrukturalnymi rozszerzając je jednak o konkretne pomysły na zajęcia sportowe. Młodzi deklarują potrzebę regularnego uprawiania sportu i narzekają, że nawet w szkole ich obowiązkowe zajęcia wychowania fizycznego są odwoływane lub prowadzone w nieodpowiednich warunkach (wspomniana konieczność dzielenia sali przez kilka grup). Brakuje im zajęć dodatkowych, podczas których mogliby szkolić technikę gry w piłkę nożną, siatkówkę, koszykówkę czy futbol amerykański. Oferta dostępna na Orliku jest ich zdaniem niewystarczająca, a przez brak dostosowania do konkretnej grupy wiekowej (grać w piłkę nożną przychodzą także dorośli mężczyźni) często nie daje możliwości rozwoju. Podobny problem uczestnicy zauważyli rozważając zaangażowanie w zajęcia klubu piłkarskiego, który jednak nie rekrutuje osób poniżej 16 roku życia.

Istotną, bardzo wyraźnie artykułowaną przez uczestniczki spotkania potrzebą są także zajęcia sportowe dedykowane dziewczętom. Oferta Orlika, która formalnie jest dla wszystkich, w praktyce budzi największe zainteresowanie chłopców, którzy ze względu na większą siłę nie są dobrymi partnerami dla swoich rówieśniczek. W konsekwencji, przychodząc na boisko czy Orlik, dziewczęta spędzają tam po prostu czas ze znajomymi i nie włączają się aktywnie w zajęcia sportowe. Jak powiedziała jedna z uczestniczek spotkania: *Orlik nie jest dla dziewczyn, oni są dla nas za silni! Powinniśmy mieć swoje zajęcia, tylko dla dziewczyn...* /K1, MŁ/. Wśród zajęć, które wzbudziły zainteresowanie dziewcząt znalazły się: fitness, piłka nożna, siatkówka i gimnastyka.

Potrzeba systematycznych spotkań i zaangażowania w działanie

Uczestnicy warsztatu deklarowali potrzebę zaangażowania w zajęcia, które będą rozwijać ich zainteresowania i nie będą wymagały od nich dojazdów aż do Żar. Wśród pomysłów na takie spotkania wymienili koła teatralne, taneczne i filmowe (zauważyli, że w Ośrodku Kultury i Bibliotece istnieje już koło fotograficzne i chcieliby powiększyć ofertę cyklicznych spotkań). To ostatnie budziło największe zainteresowanie zebranych, którzy interesują się kinematografią i chcieliby zorganizować w Trzebielu kino plenerowe i noc filmową dla młodzieży (skarżyli się, że od dawna próbują ją zorganizować w szkole, ale grono pedagogiczne się temu sprzeciwia). Dużą sympatię i zarazem tęsknotę uczestników spotkania obudziły przypomniane przez jedną z dziewcząt zajęcia w ramach projektu „Odysei Umysłów”, które prowadzone były w szkole w Trzebielu przez jedną z nauczycielek. Uczestnicy byli bardzo

zadowoleni z tej formuły zajęć i mimo, że przyznawali, że była ona angażująca (pryswajanie wiedzy, rywalizacja) to chętnie przystąpiliby do niej ponownie.

Wyraźnie widoczna na spotkaniu była duża otwartość młodzieży na wspólne działania i chęć zaangażowania w organizację wspólnych, nie tylko dla młodzieży przedsięwzięć. Większość z uczestników warsztatu deklarowała chęć i możliwość uczestniczenia w cotygodniowych spotkaniach, które miałyby na celu przygotowanie i realizację jakiegoś projektu społecznego. Jednocześnie przyznali, że brakuje im doświadczenia i umiejętności organizacyjnych, które mogłyby być zapewnione przez opiekuna takiej grupy, kogoś dorosłego. Biorąc pod uwagę sympatie i postrzeganie przez młodzież potencjalnych partnerów do współpracy opisanych na początku tej części raportu, Ośrodek Kultury i Biblioteka wydaje się tutaj naturalną organizacją.

Potrzeba upodmiotowienia

W rozmowach z uczestnikami spotkania wyraźnie zauważalna była chęć wzięcia odpowiedzialności za jakieś działanie, realizację konkretnego pomysłu. Wiąże się to z opisaną powyżej potrzebą zaangażowania w działanie, ale także chęcią bycia zauważonym i postrzeganym jako realny, równy partner w działaniu. Przyznali, że chcieliby być łącznikami między organizatorami wydarzeń kulturalnych, a ich rówieśnikami w gminie³⁰. Z rozmów podczas spotkania wynika, że mogłoby to być realizowane na dwa sposoby. Po pierwsze, młodzi zadeklarowali, że chcieliby być włączani w organizację działań kulturalnych i jednocześnie informować o nich swoich rówieśników (obecnie narzekają na niewystarczającą informację o ofercie przekazywaną w szkole). Dzięki temu pełniliby rolę wolontariuszy i informatorów/pomocników w organizacji wydarzeń i rekrutacji uczestników. Po drugie, zasugerowali, że chętnie podzielą się z organizatorami imprez kulturalnych wiedzą na temat zainteresowań i potrzeb kulturalnych swojej grupy wiekowej będąc tym samym swoistą „radą reprezentantów” młodych w gminie. Z chęcią wymieniali nazwy idoli: artystów i youtuberów, z którymi chętnie spotkaliby się czy posłuchali ich muzyki.

Potrzeby konsumpcyjne

Młodzi, którzy wzięli udział w warsztacie często powracali do braku możliwości zrealizowania potrzeb konsumpcyjnych na terenie ich gminy. Były wśród nich tak

³⁰ Entuzjazm i otwartość na dzielenie się swoimi opiniami była widoczna także podczas akcji animacyjnych, w ramach których plansza ze stwierdzeniem „Chciałbym/chciałabym by w gminie Trzebielel...” była przez uczniów najczęściej i najpełniej zapisywana.

jednoznacznie kojarzone z handlem miejsca jak bar szybkiej obsługi (kebab, budka z fastfoodem) czy sklepik szkolny, ale także kawiarnia. Jej brak szczególnie rozczarowywał dziewczęta, które narzekały, że nie ma w Trzebielu miejsca, gdzie poza domem mogą spotkać się z koleżankami (istniejąca restauracja jest ich zdaniem głównie jadłodajnią, w której nie ma atmosfery prywatności, a unoszące się obiadowe zapachy przeszkadzają w miłym spędzeniu wolnego czasu). Także dziewczęta narzekały na brak sklepów odzieżowych, które zwykły odwiedzać z koleżankami w Żarach³¹.

³¹ Brak galerii handlowych i sklepów znanych marek jest zrozumiałe w tak małej miejscowości jak Trzebiel jednak jednocześnie umacnia on przywiązanie i sympatię młodzieży do Żar jako miejsca realizacji ich najważniejszych potrzeb.

ANALIZA SWOT

W tej części raportu zamieszczono analizę SWOT (*ang.* Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), której treści autorka raportu zebrała na podstawie analizy badań ilościowych, działań animacyjnych, a także spotkań z mieszkańcami i rozmów z pracownikami Ośrodka Kultury i Biblioteki.

MOCNE STRONY

Działalność organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w poszczególnych sołectwach
Aktywność, a także pasje i umiejętności lokalnych artystów oraz działaczy społecznych
Infrastruktura w Ośrodku Kultury i Bibliotece (OKiB) w Trzebielu
Otwarte postawy, kreatywne myślenie oraz umiejętności pracowników OKiB związane z pisaniem wniosków o pozyskanie środków do instytucji publicznych
Entuzjazm i chęć do współpracy lokalnej młodzieży
Potencjalna otwartość dojrzałych mieszkańców na działania międzypokoleniowe
Duże zainteresowanie mieszkańców sportem i aktywnością na świeżym powietrzu
Chęć mieszkańców do spędzania czasu wolnego w miejscach publicznych, z innymi

SŁABE STRONY

Niski poziom zaufania mieszkańców wobec innych niż znane formy spędzania czasu wolnego oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi spoza własnego miejsca zamieszkania (problem na poziomie sołectw)
Brak umiejętności liderских i organizacyjnych wśród lokalnych działaczy
Brak rozpoznawalności marki OKiB i niski poziom przywiązania mieszkańców do niego jako instytucji kultury
Zaniedbanie budynków i terenów wspólnych (niszcząca architektura, śmieci)
Organizacja wielu wydarzeń gminnych w Trzebielu, a nie w sołectwach
Małe zaangażowanie młodzieży w lokalną kulturę i jej krytyczne w niej uczestniczenie
Niezadawalający stan infrastruktury kulturalnej w sołectwach
Niewystarczająca infrastruktura opiekuńcza dla dzieci

SZANSE

Zwiększanie przez gminę od 2010 r. wartości środków finansowych przekazywanych z budżetu w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań publicznych

Realizacja celów Gminnego Programu Rewitalizacyjnego

Udział Ośrodka Kultury i Biblioteki w programie Narodowego Centrum Kultury „Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne” jako inspiracja do dalszej pracy i zwiększenie umiejętności diagnozowania społeczności, z którą na co dzień pracuje

Podjęcie współpracy i dialogu z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz grupami nieformalnymi w ramach wspomnianego programu

Zaangażowanie mieszkańców w pisanie wniosków na inicjatywy lokalne w zbliżającym się konkursie ogłaszającym przez OKiB

Przeprowadzenie remontu siedziby OKiB dzięki pozyskanym środkom zewnętrznym

Atrakcyjne warunki przyrodnicze i infrastruktura turystyczna

Ciekawa historia gminy bogata w osobiste historie i zabytki

ZAGROŻENIA

Migracje zarobkowe dorosłych, a także edukacyjne młodzieży do sąsiednich miast oraz za granicę

Starzenie się społeczeństwa i niż demograficzny

Niewielkie szanse dla lokalnych organizacji pozarządowych na pozyskanie środków na działalność ze względu na mało liczną grupę odbiorczą

Zły stan dróg i niezadawalająca oferta komunikacji publicznej w gminie

Niewystarczające środki finansowe na utrzymywanie infrastruktury kulturalnej w poszczególnych sołectwach i w gminie w ogóle

Wnioski

Wnioski z analizy zebrano w formie odpowiedzi na sześć pytań, które pomogą dostrzec zależności między wskazanymi obszarami i zasugerować dalsze kierunki działań.

Jak za pomocą mocnych stron można wykorzystać szanse?

Zaangażowanie i umiejętności członków lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych pomoże w efektywnym wykorzystaniu szans na realizację ciekawych i wynikających z autentycznych potrzeb projektów kulturalnych.

Współpraca z lokalnymi aktywistami i młodzieżą, a także umiejętności zdobyte podczas prowadzenia diagnozy w ramach programu „Dom Kultury +...”, pozwolą na budowanie mocniejszych relacji z mieszkańcami.

Ciekawe pomysły oraz umiejętności organizacyjne pracowników OKiB pomogą w wykorzystaniu walorów przyrodniczych jak i lokalnych wątków historycznych w ramach wspólnych działań z mieszkańcami gminy.

Chęć mieszkańców do spędzania czasu wolnego wspólnie z innymi, na łonie natury pomoże w dalszym ciągu promować atrakcje turystyczne gminy i organizować na ich terenie inicjatywy kulturalne.

Jak mocne strony pomogą przezwyciężyć zagrożenia?

Umiejętności pracowników Ośrodka Kultury i Biblioteki w Trzebielu pomogą w skuteczniejszym ubieganiu się o wsparcie instytucji publicznych przez lokalne organizacje pozarządowe na działalność kulturalną i poprawę stanu infrastruktury. Mogą także pozytywnie wpłynąć na starania gminy o uzyskanie środków na stworzenie nowych form opieki nad małymi dziećmi i tym samym zwiększać prawdopodobieństwo większej liczby urodzeń.

Podjęcie ciekawych lokalnych inicjatyw społecznych przez społeczników w poszczególnych sołectwach zmniejszy uciążliwość związaną ze złym stanem dróg i rzadkimi kursami autobusów przez możliwość uczestniczenia w kulturze w miejscu zamieszkania.

Jak słabe strony mogą zniweczyć szanse?

Niewystarczająca znajomość działalności OKiB może wpłynąć negatywnie na poziom zaangażowania lokalnych działaczy w konkurs na inicjatywy lokalne oraz realizację wspólnych działań.

Niski stopień zaangażowania młodzieży w działalność kulturalną może zniwelować pozytywne skutki realizacji potencjalnych działań w ramach inicjatyw kulturalnych.

Zły stan infrastruktury kulturalnej może zniechęcić lokalnych społeczników do udzielania się w ramach gminnych inicjatyw, a także podejmowania jakiegokolwiek współpracy, która mogłaby opierać się na konieczności jej użytkowania.

Niski poziom zaufania, niechęć do współpracy oraz brak umiejętności liderских wśród mieszkańców może utrudnić realizację celów zapisanych w Gminnym Programie Rewitalizacyjnym.

Jak słabe strony mogą pogłębić zagrożenia?

Dalsze niewielkie zaangażowanie młodzieży w działalność kulturalną gminy może pogłębić poczucie młodych o braku atrakcyjności ich miejsca zamieszkania i wpłynąć na decyzję o podjęciu dalszej edukacji w okolicznych miastach lub za granicą.

Małe umiejętności organizacyjne lokalnych społeczników będą w dalszym ciągu zmniejszać ich szanse na pozyskanie zewnętrznych środków na wsparcie ich działalności kulturalnej.

Brak instytucji opiekuńczych dla dzieci do lat trzech będzie pogłębiał zjawisko starzenia się społeczeństwa i nie pozwoli na zwiększenie liczby urodzeń w gminie.

Jakie słabe strony mogą stać się atutami?

Niewielka rozpoznawalność OKiB jako gminnej instytucji kultury może okazać się atutem podczas nawiązywania współpracy z podmiotami lub osobami negatywnie nastawionymi do władz samorządowych i pozwolić na zbudowanie nowych, nieskażonych uprzedzeniami relacji.

Obecne niskie zaangażowanie młodzieży w działalność kulturalną może skutkować dużym entuzjazmem podczas rozpoczęcia współpracy z tą grupą mieszkańców związanym z odczuciem nowości, innowacyjności podejmowanych działań.

Jakie szanse dostrzegamy w zagrożeniach?

Niezadowolający stan dróg i komunikacji publicznej sprawia, że mieszkańcy gminy niejednokrotnie zmuszeni są organizować się lokalnie i podejmować różne inicjatywy kulturalne w miejscu zamieszkania. Sprzyja to integracji i budowaniu wspólnoty. W przypadku konieczności dojazdu także korzystają ze wspólnych podróży oszczędzając w ten sposób czas i pieniądze.

REKOMENDACJE

Poniższe treści, będące zarazem krótkim podsumowaniem raportu, przedstawiają rekomendacje autorki do dalszych działań na polu kultury w gminie Trzebiel. Mogą stać się one inspiracją do sposobu organizacji i kryteriów oceny w ramach konkursu na inicjatywy lokalne będącego drugim etapem projektu realizowanego w ramach „Dom Kultury +. Inicjatywy Lokalne 2017”.

Budowanie wspólnoty

Na terenie gminy istnieją i stosunkowo aktywnie działają lokalne organizacje pozarządowe i grupy nieformalne jednak ich funkcjonowanie ogranicza się najczęściej do jednego sołectwa. Spotkania z mieszkańcami pokazały, że nawet jeżeli przedstawiciele danych organizacji mają świadomość istnienia podobnych do nich i działających w sektorze kultury podmiotów, nie widzą korzyści z potencjalnego wspólnego działania i nie wierzą w jego sukces. Świadczy to o niskim poziomie integracji i wzajemnego zaufania mieszkańców gminy. Lokalni aktywiści i przedstawiciele władz zauważyli także, że gminie brakuje liderów z odpowiednimi umiejętnościami, zmotywowanych do realizacji długofalowych działań społecznych. Sugestie dotyczące tego jak rozwiązywać problemy powyższych deficytów przedstawiono poniżej.

Biorąc pod uwagę brak chęci podjęcia inicjatywy przez lokalne stowarzyszenia czy grupy nieformalne, warto zorganizować spotkanie z ich liderami i rozpocząć dyskusję o możliwych działaniach, które zyskałyby na jakości w przypadku połączenia sił kilku sołectw. Dobrym pomysłem byłoby napisanie strategii współpracy, która stanowiłaby punkt wyjścia, ale także konkretną podstawę do konstruktywnej rozmowy o jej regułach. Gospodarzem spotkania mógłby być wójt lub podległa mu jednostka (np. OKiB), którzy ze względu na formalną opiekę nad całą gminą są naturalnym i uzasadnionym adresatem oddolnych inicjatyw. Podobne spotkanie lub inną formułę współpracy należy zaproponować gminnej młodzieży, która wprost deklaruje potrzebę wysłuchania i włączenia w lokalne działania kulturalne.

Po to, by zwiększyć potencjał opisanej wyżej współpracy, a także umacniać kapitał społeczny, warto pracować nad wyłonieniem społecznych liderów gminy i pomóc im zdobyć niezbędne umiejętności. Pomoże w tym włączenie ich w planowane działania i powierzenie

części odpowiedzialności, a także zaproponowanie udziału w zajęciach/spotkaniach/szkoleniach z zakresu zarządzania projektem, diagnozowania potrzeb czy pracy z grupą. Poza wiedzą i doświadczeniem, które liderzy wynieśli by z takich spotkań, bardzo istotne byłoby by poczuli, że są ważnymi działaczami na gminnej mapie kulturalnej, i że warto inwestować w ich działania.

Projekty kulturalne

Budowanie wspólnoty i integracja mieszkańców wspomniane powyżej, może być także celem realizacji projektów kulturalnych w gminie. Z przeprowadzonych spotkań z mieszkańcami wynika, że konteksty, które leżą w polu zainteresowania wszystkich grup odbiorczych to przyroda, sport, historia oraz międzypokoleniowość.

Ważną rolę w planowanych działaniach mogą spełnić lokalni pasjonaci i rękodzielnicy, którzy deklaruje chęć dzielenia się swoimi umiejętnościami i wiedzą z innymi. Formuła mistrz-uczeń świetnie sprawdzi się w projektach międzypokoleniowych, może być częścią szerszych działań związanych z tradycją rękodzielniczą czy historią w ogóle (np. w projektach dokumentujących zmiany w gminie po II Wojnie Światowej).

Biorąc pod uwagę fakt, jak definiowali kulturę uczniowie z Trzebiela, warto realizować z nimi projekty, które zainteresują ich edukacją artystyczną i będą zachęcać do krytycznego uczestnictwa w kulturze. Takie działania można połączyć z tematyką tożsamości lokalnej czy regionalnej (i realizować np. projekty artystyczno-historyczne) lub prowadzić je niezależnie skupiając się sztuce jako narzędziu do zbudowania relacji z młodzieżą.

Warto zachęcać mieszkańców do innych niż znane form inicjatyw kulturalnych (jak różnego rodzaju imprezy masowe) i angażować ich w mniejsze, cykliczne spotkania. Planując organizację tych wydarzeń z lokalnymi działaczami warto wspierać się przykładami zrealizowanych przedsięwzięć (np. korzystając z „Pomysłów do zrobienia” Towarzystwa Inicjatyw Twórczych „ę” czy „Spinacza” wrocławskiego wydawnictwa Europejskiej Stolicy Kultury), które pomogą przekonać tych, którzy ze sceptycyzmem podchodzą do kreatywnych działań.

Biorąc pod uwagę powyższe rekomendacje, a także wcześniejszą analizę zebranych informacji wyróżniono kilka cech, które powinny charakteryzować przyszłe inicjatywy kulturalne w gminie Trzebiele³²:

- adresowane do mieszkańców całej gminy – takie, które będą przeznaczone dla szerszej grupy niż konkretna organizacja, grupa nieformalna czy dane sołectwo;
- dedykowane najmłodszym i młodzieży – skierowane do tych grup wiekowych, dla których oferta kulturalna jest niewystarczająca: dzieciom (szczególnie do 3-5 lat) oraz młodzieży gimnazjalnej i licealnej;
- mobilizujące do współpracy między sołectwami – takie, w ramach których mieszkańcy czy aktywni działacze z kilku wsi wspólnie wezmą odpowiedzialność za pomysł i organizację inicjatywy;
- międzypokoleniowe – przewidujące zaangażowanie zarówno młodszych jak i dojrzałych grup odbiorców i ich aktywną współpracę, a nie tylko bierny odbiór sztuki, np. wykorzystując formułę mistrz – uczeń;
- angażujące grupę młodych – wykorzystujące entuzjazm i zaangażowanie gminnej młodzieży nie tylko jako grupy odbiorców, ale także jako czynnych organizatorów;
- oparte o tematykę, która zainteresuje wielu mieszkańców – dotyczące historii, przyrody czy sportu;
- oparte na zasobach lokalnych – takie, które czerpią z wiedzy, umiejętności i doświadczeń lokalnych autorytetów, pasjonatów i działaczy włączając ich do współpracy;
- artystyczne – oparte o sztukę (wspomniane w raporcie malarstwo, fotografię, rękodzielnictwo itp.) i aktywne w niej uczestniczenie;
- cykliczne – dedykowane zainteresowanej tematyką grupie osób z całej gminy i odbywające się regularnie (mogłyby posiadać „ruchomy” charakter i odbywać się za każdym razem w innym miejscu, tak by nie obciążać np. jednego sołectwa całością organizacji).

³² Lista jest zróżnicowana i nie należy traktować jej jako opisu jednej inicjatywy, ale raczej zbioru projektów realizowanych we współpracy z mieszkańcami gminy.

Komunikacja z mieszkańcami

W przeprowadzonych badaniach ankietowych wynika, że mieszkańcy korzystają z kilku źródeł informacji o ofercie kulturalnej okolicy, a istniejące sposoby komunikowania są według nich wystarczające. Podczas spotkań okazało się jednak, że można wprowadzić pewne zmiany by lepiej realizować potrzeby różnych grup odbiorczych.

Po pierwsze, warto popracować by informacje przekazywane do szkół w formie plakatów czy ulotek rzeczywiście trafiały do uczniów. Pomogą w tym przedstawiciele Samorządu Uczniowskiego, redaktorzy szkolnej gazetki czy wreszcie nauczyciele/wychowawcy.

Po drugie, w kontekście informowania o ofercie mieszkańców sołectw, warto nie ograniczać się do tablic ogłoszeniowych przed lokalnymi świetlicami. Uczestnicy spotkań skarżyli się, że przez miejscowość często przejeżdżają samochodem i nie mają okazji przeczytać plakatów. Sposobem rozwiązania tej trudności jest rozwieszanie informacji w wiejskich sklepach (w niektórych miejscowościach już tak się dzieje), na przystankach i kościelnej tablicy ogłoszeń czy drukowanie ulotek i wrzucanie ich w skrzynki pocztowe.

Dodatkowo, dobrym pomysłem będzie utrzymywanie kontaktu z lokalnymi działaczami i informowanie ich o ofercie na bieżąco. Podczas spotkań miejscowych grup mogliby przekazywać informacje pozostałym członkom i motywować ich do włączenia się w działania. Taka rola „kulturalnych agentów w terenie” łączy się z wizją współpracy opisaną w pierwszej rekomendacji.